

บทที่ 2

แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง

ในการศึกษาวิจัยเรื่อง "ผลกระทบของอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวต่อวิถีชีวิตของเกษตรกร: ศึกษากรณีชุมชนเขวง อำเภอกะสมุย จังหวัดสุราษฎร์ธานี" ผู้วิจัยได้ศึกษาแนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องดังนี้

1. ความหมายของการท่องเที่ยว
2. แผนการพัฒนากการท่องเที่ยวเกาะสมุย
3. แนวคิดเกี่ยวกับผลกระทบ
4. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

2.1 ความหมายของการท่องเที่ยว

ปรีชา แดงโรจน์ (2544: 29) ได้ให้ความหมายของการท่องเที่ยวว่า การท่องเที่ยวเป็นกิจกรรมอย่างหนึ่งของมนุษย์ ซึ่งกระทำเพื่อผ่อนคลายความตึงเครียดจากกิจกรงานประจำ โดยปกติการท่องเที่ยวจะหมายถึง การเดินทางจากที่หนึ่งไปยังอีกที่หนึ่งโดยไม่คำนึงว่าระยะทางนั้นจะใกล้หรือไกล และการเดินทางนั้นจะมีการค้างแรมหรือไม่

เศกสรรค์ ยวงวิเศษ (2536: 11) ได้ให้ความหมายของการท่องเที่ยวไว้ว่า การท่องเที่ยวคือการเดินทางจากที่อยู่อาศัยปกติ ไปยังที่อื่นเป็นการชั่วคราว ด้วยความสมัครใจ ตามวัตถุประสงค์ใดๆก็ได้ ที่มีค่าใช้จ่ายเพื่อประกอบอาชีพหรือหารายได้

จากคำนิยามดังกล่าวข้างต้น สามารถสรุปได้ว่า การท่องเที่ยว หมายถึง การเดินทางจากที่อยู่อาศัยตามปกติไปยังที่อื่นเป็นการชั่วคราว อาจจะค้างคืนหรือไม่ก็ได้ การท่องเที่ยวเป็นการเดินทางเพื่อวัตถุประสงค์ใดก็ตาม เช่น เพื่อพักผ่อน เยี่ยมญาติ เป็นต้น แต่การเดินทางนั้นต้องไม่เป็นการเดินทางเพื่อวัตถุประสงค์ในการประกอบอาชีพหรือหารายได้

World Tourism Organization ได้ให้คำนิยามเกี่ยวกับการท่องเที่ยวไว้ดังนี้ (การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย, 2539: 15)

ผู้มาเยือน (Visitor) หมายถึง บุคคลที่เดินทางจากที่หนึ่งไปยังอีกที่หนึ่งซึ่งมิใช่ถิ่นที่อยู่โดยปกติของบุคคลนั้นด้วยเหตุผลต่างๆตามแต่กรณี แต่ทั้งนี้ต้องมีค่าใช้จ่ายเพื่อไปประกอบอาชีพหารายได้

ผู้มาเยือน แบ่งออกเป็น 2 ประเภทคือ นักท่องเที่ยว และนักท่องเที่ยว

1) นักท่องเที่ยว (Tourist) ได้แก่ ผู้มาเยือนชั่วคราวโดยพำนักอยู่ในประเทศที่มาเยือนเป็นเวลาอย่างน้อย 24 ชั่วโมง และการเดินทางนั้นมีวัตถุประสงค์ดังต่อไปนี้

1.1 เพื่อการใช้เวลาว่างในเรื่องต่างๆ เช่น การหยุดพักผ่อน การหาความบันเทิง การบำรุงรักษาสุขภาพ การศึกษา ศาสนา การกีฬา เป็นต้น

1.2 เพื่อกิจกรรมทางธุรกิจ การเยี่ยมญาติ การปฏิบัติภารกิจต่างๆ และการประชุม สัมมนา

2) นักทัศนจร (Excursionist) หมายถึง ผู้มาเยือนชั่วคราวโดยใช้เวลาอยู่ในประเทศที่มาเยือนน้อยกว่า 24 ชั่วโมง

การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย ได้กำหนดนิยามของนักท่องเที่ยวและวิธีการจัดทำข้อมูลสถิติเพื่อให้สอดคล้องกับองค์การการท่องเที่ยวโลก ดังนี้

นักท่องเที่ยวชาวต่างประเทศ คือชาวต่างประเทศที่เดินทางเข้ามาในประเทศไทยและพำนักอยู่ในประเทศไทยครั้งหนึ่งๆ ไม่น้อยกว่า 24 ชั่วโมง และไม่เกิน 90 วัน และชาวต่างประเทศเหล่านี้จะต้องเดินทางเข้ามาเพื่อวัตถุประสงค์อะไรก็ได้ที่ไม่ใช่การทำงานทำ หรือหารายได้ในประเทศไทย

นักท่องเที่ยวภายในประเทศ คือบุคคลที่เดินทางออกจากถิ่นที่ตนพำนักอยู่ จากจังหวัดหนึ่งไปอีกจังหวัดหนึ่ง โดยมีวัตถุประสงค์ในการเดินทางเพื่อกิจกรรมอย่างใดอย่างหนึ่ง เช่นเดียวกับนักท่องเที่ยวชาวต่างประเทศ แต่มิใช่เพื่อไปทำงานทำหรือหารายได้ ทั้งนี้ได้จำแนกนักท่องเที่ยวไว้ 2 ประเภท คือ

1. นักท่องเที่ยวประเภทค้างแรม
2. นักท่องเที่ยวประเภทเข้าไป-เย็นกลับ

2.2 แผนการพัฒนาการท่องเที่ยวเกาะสมุย

การพัฒนาการท่องเที่ยวได้บรรจุอยู่ในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 3 เป็นต้นมา ซึ่งรัฐบาลได้ส่งเสริมกิจการที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวโดยเฉพาะนักธุรกิจที่เกี่ยวข้องของเอกชน โดยรัฐจะเป็นผู้จัดสรรสภาพการสิ่งแวดล้อมภายในประเทศเพื่อจูงใจนักท่องเที่ยวมากขึ้น จะทำให้นักท่องเที่ยวเกิดความพอใจและรู้สึกปลอดภัย พร้อมกันนั้นก็ยังสามารถรักษาและพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวให้มีมากขึ้น เพื่อดึงดูดนักท่องเที่ยวให้เพิ่มมากขึ้น ต่อมาในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 4 (พ.ศ.2520-2524) การท่องเที่ยวได้กลายเป็นประเด็นสำคัญที่ได้มีการวางแผน และสร้างเป็นโครงการพัฒนา ซึ่งได้ทำการศึกษาวิจัยตลาดท่องเที่ยวต่างประเทศ และตลาดในประเทศ การขยายตลาดและบุกเบิกตลาดการท่องเที่ยวใหม่ให้

กว้างขวางยิ่งขึ้นด้วยการเผยแพร่ บริการข่าวสาร การโฆษณาการท่องเที่ยวในประเทศไทยให้เป็นที่รู้จักของนักท่องเที่ยวชาวต่างประเทศ รวมทั้งสนับสนุนให้คนไทยนิยมท่องเที่ยวภายในประเทศมากขึ้น นอกจากนี้ยังให้ประชาชนในท้องถิ่นมีส่วนร่วมในการพัฒนาการท่องเที่ยวทั้งในด้านการลงทุน เพื่อจัดสร้างสิ่งอำนวยความสะดวกต่างๆ การฟื้นฟูศิลปวัฒนธรรมและประเพณีของท้องถิ่น ตลอดจนผลิตผลที่เป็นสินค้าพื้นเมืองในท้องถิ่นนั้นๆ เพื่อให้ได้รับผลประโยชน์จากการพัฒนาการท่องเที่ยวได้อย่างทั่วถึง โดยสนับสนุนให้มีสถาบันหรือสมาคมส่งเสริมการท่องเที่ยวขึ้นในแต่ละภูมิภาคหรือท้องถิ่น เพื่อให้การดำเนินงานสอดคล้องและประสานงานกับการดำเนินงานในส่วนของภาครัฐ นอกจากนี้ได้เน้นหนักในการอนุรักษ์การจัดให้มีแหล่งท่องเที่ยวขึ้นใหม่ และพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเดิมในสวนภูมิภาคทั้งระดับภาคและจังหวัด เพื่อเพิ่มรายได้ในรูปเงินตราต่างประเทศจากการท่องเที่ยวให้สูงขึ้น และช่วยลดภาระการขาดดุลการค้าและดุลการชำระเงินระหว่างประเทศ

แผนการพัฒนากการท่องเที่ยวที่ลงไปสู่เกาะสมุยในช่วงแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 4 (พ.ศ.2520-2524) คือ รายงานการศึกษาเบื้องต้นสภาพเศรษฐกิจ-สังคมและตลาดการท่องเที่ยวของแหล่งท่องเที่ยวเกาะสมุย พ.ศ. 2524 ซึ่งการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (ททท.) ได้ให้สถาบันวิจัยวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งประเทศไทย ศึกษาสภาพเศรษฐกิจและสังคมของเกาะสมุย (สถาบันวิจัยวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งประเทศไทย, 2524: 9-11) พบว่า เกาะสมุยเป็นแหล่งทรัพยากรการท่องเที่ยวที่มีศักยภาพสูง เหมาะที่จะได้รับการพัฒนา เพราะนอกจากจะเป็นการเพิ่มแหล่งท่องเที่ยวของประเทศแล้วยังจะช่วยในการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของเกาะสมุย ซึ่งนักท่องเที่ยวกว่าครึ่งหนึ่ง (63%) เป็นชาวต่างประเทศ ซึ่งส่วนใหญ่เป็นคนวัยหนุ่มสาวที่ท่องเที่ยวอย่างประหยัดและต้องการแสวงหาแหล่งท่องเที่ยวประเภทธรรมชาติที่สงบ ในแผนพัฒนากการท่องเที่ยวเกาะสมุยในแผนแรกนั้น ได้มีการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานสำหรับการท่องเที่ยวส่วนใหญ่มาจากภาคเอกชน เช่น ท่าเรือเฟอร์รี่ บังกะโล และโรงแรม เป็นต้น ในส่วนภาครัฐบาลเท่าที่ทำไปแล้วมีเฉพาะถนนรอบเกาะเท่านั้น สิ่งสำคัญที่ยังขาดอยู่ได้แก่ บริการสาธารณูปโภคต่างๆ อาทิเช่น ไฟฟ้า ประปา การสื่อสาร สิ่งต่างๆ เหล่านี้จำเป็นต้องรีบดำเนินการอย่างเร่งด่วน โดยให้สอดคล้องกับการพัฒนากการท่องเที่ยว

จากการศึกษาสภาพทางเศรษฐกิจ และสังคมของเกาะสมุยในเบื้องต้นในปี พ.ศ. 2524 ททท. ได้นำข้อมูลที่ได้มาใช้เป็นแนวทางในการวางแผนหลักพัฒนากการท่องเที่ยวเกาะสมุย/สุราษฎร์ธานี พ.ศ. 2528 มีสาระใจความสำคัญคือ (สถาบันวิจัยวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งประเทศไทย, สาขาวิจัยสิ่งแวดล้อมและทรัพยากร, 2528: 2-9) ได้กำหนดให้เกาะสมุยเป็นกลุ่มท่องเที่ยวหลักของจังหวัด และเป็นแหล่งท่องเที่ยวศูนย์กลางการท่องเที่ยวของแหล่งท่องเที่ยวทางทะเลที่ได้มาตรฐานสากล (International Ocean Resort) พัฒนา

เกาะสมุยให้เกิดการประสมประสานเชื่อมโยงระหว่างกิจกรรมทางเศรษฐกิจสาขาต่างๆ อย่างเหมาะสม โดยยังคงรักษาความสมดุลทางธรรมชาติ และเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมท้องถิ่นไม่ให้ถูกทำลาย นอกจากนี้ ยังมุ่งส่งเสริมการท่องเที่ยวให้เกิดประโยชน์แก่ท้องถิ่น โดยการส่งเสริมการพัฒนาอาชีพ สังคม และคุณภาพชีวิตของประชาชนในท้องถิ่น รวมทั้งความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินของนักท่องเที่ยว

การวางแผนพัฒนาการท่องเที่ยวเกาะสมุยนั้นได้มีกำหนดพื้นที่ไว้อย่างชัดเจนในการรองรับการท่องเที่ยว โดยแบ่งพื้นที่ในการพัฒนาการท่องเที่ยวในรูปแบบที่แตกต่างกันออกไป ซึ่งแบ่งออกเป็น 5 พื้นที่คือ

- 1) พื้นที่ชุมชน ให้ชุมชนหน้าทอนเป็นศูนย์กลางหลักของเกาะ และเป็นศูนย์กลางการท่องเที่ยว ส่วนชุมชนอื่นๆ เป็นชุมชนพื้นฐาน
- 2) พื้นที่พัฒนาก้าวหน้า คือ พื้นที่ที่ยอมให้การพัฒนาทางด้านการท่องเที่ยวที่มีกิจกรรมและบริการต่างๆ อย่างสมบูรณ์ได้มาตรฐานสากลภายใต้กรอบที่กำหนดไว้ โดยให้มีผลกระทบต่อสภาพแวดล้อมน้อยที่สุด พื้นที่พัฒนาก้าวหน้าได้แก่ บริเวณหาดเฉวง หาดละไม
- 3) พื้นที่พัฒนาธรรมชาติ คือ พื้นที่ที่ยอมให้มีการพัฒนาการท่องเที่ยวแต่พอสมควร โดยมีกิจกรรมและบริการต่างๆ อย่างจำกัด เพื่อคงรักษาสภาพธรรมชาติที่เป็นเอกลักษณ์ของเกาะสมุยไว้ให้มากที่สุด พื้นที่พัฒนาธรรมชาติ ได้แก่ บริเวณหาดแม่รำผด หาดบ่อผุด หาดบางรัก แหลมละไม อ่าวท้อง-ตะเคียน พื้นที่อนุรักษ์ คือ พื้นที่ที่ไม่ควรมีการพัฒนาด้านการท่องเที่ยวแบบถาวร แต่อุรักษ์ไว้สำหรับใช้บางส่วนของหาดท่องเที่ยว บางส่วนของเกาะเต็น เป็นต้น
- 4) พื้นที่อนุรักษ์ คือ พื้นที่ที่ไม่ควรมีการพัฒนาด้านการท่องเที่ยวแบบถาวร แต่อุรักษ์ไว้สำหรับใช้ประโยชน์ ประกอบกิจกรรมด้านการท่องเที่ยว พื้นที่อนุรักษ์แบ่งออกเป็น 2 ส่วนคือ บนบกและในทะเล
 - 4.1 พื้นที่อนุรักษ์บนบก ได้แก่ ภูเขา ต้นน้ำลำธาร น้ำตก แหลม ไซหิน
 - 4.2 พื้นที่อนุรักษ์ในทะเล ได้แก่ บริเวณแนวปะการังเกือบรอบเกาะสมุย รวมถึงเกาะทุกแห่งที่ไม่มีการถือครองที่ดิน
- 5) พื้นที่เพื่อกิจกรรมอื่น เป็นพื้นที่ที่ไม่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยว ใช้ประกอบกิจกรรมต่างๆ ได้แก่ พื้นที่เพื่อการเกษตรกรรม อุตสาหกรรม เป็นต้น

ต่อมาในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมฉบับที่ 6 (พ.ศ.2530-2534) ได้มีแผนการพัฒนารัฐบาลเศรษฐกิจและอุตสาหกรรมในเมืองหลัก ซึ่งได้กำหนดแผนงานส่งเสริมและพัฒนาการ

ท่องเที่ยวคือ พัฒนาการท่องเที่ยวในเมืองศูนย์กลางการท่องเที่ยว 8 แห่งในภูมิภาค ได้แก่ เชียงใหม่ พิษณุโลก นครราชสีมา ระยอง กาญจนบุรี สุราษฎร์ธานี-เกาะสมุย สงขลา-หาดใหญ่ และภูเก็ต โครงการที่สำคัญภายใต้แผนงานนี้ คือ โครงการอุดหนุนการปรับปรุงสาธารณูปโภค พัฒนาสภาพภูมิทัศน์ และสิ่งอำนวยความสะดวกขนาดเล็กในภูมิภาคเพื่อพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว โครงการส่งเสริมการตลาดและการประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยว และโครงการพัฒนาและปรับปรุงสินค้าที่ระลึกในแหล่งท่องเที่ยวสำคัญ

จากแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมฉบับที่ 6 ทำให้มีแผนแม่บทเพื่อพัฒนาฟื้นฟูสภาพแหล่งท่องเที่ยวและระบบสาธารณูปโภคบริการพื้นฐานต่างๆ ของเกาะสมุยขึ้นในปี พ.ศ.2531 การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย ได้มอบหมายให้สถาบันวิจัยวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งประเทศไทย ทำการศึกษาขีดความสามารถในการรองรับการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเกาะสมุย เพื่อศึกษาขีดความสามารถในการรองรับการพัฒนาการท่องเที่ยว ซึ่งหมายถึง "ปริมาณนักท่องเที่ยวสูงสุดที่สามารถอยู่ได้ในทุกเวลา ในพื้นที่แหล่งท่องเที่ยวหนึ่งๆ ในปริมาณที่จะไม่ก่อให้เกิดความเสียหายต่อสภาพแวดล้อม และนักท่องเที่ยวสามารถเข้าถึงสิ่งอำนวยความสะดวกได้อย่างเพียงพอ โดยไม่กระทบต่อความจำเป็นพื้นฐาน และความรู้สึกนึกคิดของประชาชนท้องถิ่น" ซึ่งการประเมินขีดความสามารถในการรองรับการพัฒนาการท่องเที่ยวมีความยุ่งยากซับซ้อน ทั้งนี้ เพราะ ขีดความสามารถในการรองรับการพัฒนาท่องเที่ยวนั้นเปลี่ยนแปลงไปตาม ชนิดของแหล่งท่องเที่ยว เวลา สถานที่ รวมทั้งทัศนคติ และนโยบายการพัฒนาอีกด้วย การกำหนดขีดความสามารถที่ตายตัวจึงเป็นสิ่งที่กระทำได้ยาก ซึ่งเกณฑ์ที่ใช้ในการตัดสินใจอาจจะต้องเลือกใช้ปัจจัยหนึ่งหรือหลายตัวประกอบกัน

การศึกษาขีดความสามารถในการรองรับการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเกาะสมุย พ.ศ. 2531 ได้สรุปผลการศึกษาและข้อเสนอแนะดังนี้

การศึกษาขีดความสามารถในการพัฒนาการท่องเที่ยวของเกาะสมุย ได้พิจารณาจากหลายๆ ปัจจัย ทั้งในระดับเกาะสมุยโดยรวม และระดับพื้นที่แหล่งท่องเที่ยว ผลการศึกษาพบว่า เกาะสมุยมีความสามารถค่อนข้างสูงในการรองรับพัฒนาการท่องเที่ยว แต่เนื่องจากการขยายตัวของการท่องเที่ยวในระยะที่ผ่านมาขาดการจัดการที่เหมาะสมจึงทำให้เกิดปัญหาหลายด้าน ทั้งที่เป็นปัญหาต่อการท่องเที่ยว เช่น ปัญหาความแออัดในพื้นที่ การขาดความสงบ ทัศนียภาพที่เปลี่ยนแปลง ค่าครองชีพที่สูงขึ้น ความไม่สะดวกในการเดินทางไปยังแหล่งท่องเที่ยว การขาดแคลนน้ำในฤดูแล้ง ปัญหาขยะตกค้าง เป็นต้น ด้านผลกระทบต่อประชากรท้องถิ่น ได้แก่ ค่าครองชีพสูงขึ้น ในขณะที่บางส่วน (ประมาณร้อยละ 20) มีงานทำและมีรายได้สูงขึ้น ภาพพจน์ของเกาะสมุยที่เป็นที่

รู้จักมากขึ้น ทำให้เกิดความขัดแย้งทางสังคมและวัฒนธรรม ตลอดจนความขัดแย้งในการใช้น้ำ เป็นต้น (สถาบันวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งประเทศไทย, 2531: 5-1 – 5-3^{*})

ขีดความสามารถในการรองรับการพัฒนาการท่องเที่ยวเกาะสมุยมีได้หลายระดับ ขึ้นอยู่กับปัจจัยสถานที่ ฤดูกาล และนโยบายการพัฒนา สำหรับเกาะสมุยนั้น การพัฒนาการท่องเที่ยวให้มีความเป็นไปได้ในเชิงพาณิชย์ โดยยังรักษาสภาพแวดล้อมทั้งทางธรรมชาติ และทางสังคมของท้องถิ่นให้คงความเป็นเอกลักษณ์ของเกาะสมุยไว้นั้น ต้องใช้วิธีการพัฒนาโดยคำนึงถึงทรัพยากรที่มีอยู่ในพื้นที่ (Resource oriented approach) เป็นหลักในการตัดสินใจ โดยการคัดเลือกขีดความสามารถในการรองรับการพัฒนาการท่องเที่ยวเกาะสมุยที่เหมาะสม ซึ่งพิจารณาจากทั้งทรัพยากรที่มีอยู่ และการวิเคราะห์ต้นทุนในการรักษาสภาพแวดล้อม ซึ่งการขยายการจัดการหรือการยอมลงทุนในต้นทุนทางสังคมที่ส่วนใหญ่เป็นต้นทุนความเสียหาย (Damage cost) นั้น จะทำให้การพัฒนาการท่องเที่ยวและภาพพจน์ของเกาะสมุยเปลี่ยนแปลงไป ดังนั้น การขยายขีดความสามารถเพิ่มขึ้นอีกจากระดับที่เหมาะสม จะเท่ากับการกำหนดขีดความสามารถในการพัฒนาการท่องเที่ยวภายใต้นโยบายใหม่ ซึ่งในการศึกษานี้ไม่แนะนำให้ดำเนินการ เพราะนอกจากเกาะสมุยจะสูญเสียเอกลักษณ์แล้ว ยังต้องแข่งขันกับแหล่งท่องเที่ยวประเภทเดียวกันอีกหลายแห่ง เช่น ภูเก็ต หัวหิน-ชะอำ และพัทยา เป็นต้น ซึ่งความหลากหลายของแหล่งท่องเที่ยวภายในประเทศจะลดลง หรือทำให้แหล่งธรรมชาติของประเทศอีกหลายแห่งถูกรุกทำลายอย่างรวดเร็วขึ้น

ระยะเวลาที่ผ่านมา ถึงแม้ว่าได้มีการจัดทำแผนหลัก รวมทั้งการศึกษาและข้อเสนอแนะการพัฒนาต่างๆเกี่ยวกับการพัฒนาการท่องเที่ยวเกาะสมุยแล้วก็ตาม แต่การปฏิบัติตามแผนยังไม่เป็นที่น่าพอใจมากนัก สภาพการพัฒนาที่ปรากฏในปัจจุบัน ก่อให้เกิดความวิตกกังวลถึงสภาพเสื่อมโทรมของแหล่งท่องเที่ยวแห่งนี้ ที่อาจเกิดขึ้นในอนาคตอันใกล้ การเร่งรัดพัฒนาและแก้ไขปัญหามีอยู่จึงเป็นความจำเป็นอย่างเร่งด่วนและให้มีผลในทางปฏิบัติมากยิ่งขึ้น การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย จึงได้ดำเนินการจัดทำแผนปฏิบัติการ (Action plan) ที่สามารถจะนำไปปฏิบัติได้จริง โดยเน้นโครงการที่มุ่งสู่การพัฒนาภายใต้ขีดความสามารถที่รองรับได้ของเกาะสมุย รวมทั้งมุ่งเน้นการมีส่วนร่วมมากขึ้น ทั้งนี้ ไม่เฉพาะแต่การมีส่วนร่วมในการดำเนินการตามแผนเท่านั้น หากยังหมายรวมถึงการมีส่วนร่วมตั้งแต่ขั้นการวางแผนของหน่วยงานปฏิบัติ ตลอดจนผู้มีส่วนได้ส่วนเสียกับการพัฒนาที่เกิดขึ้นด้วย ซึ่งแผนดังกล่าวดำเนินการแล้วเสร็จในปี พ.ศ.2538 (สถาบันวิจัยวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งประเทศไทย, 2538: 3-7) ภายในแผนได้กำหนดแนวทางและมาตรการในการจัดการการท่องเที่ยวคือ การพัฒนาการท่องเที่ยวต้องดำเนินการภายใต้ขีดความสามารถในการรองรับ

^{*} 5-1 – 5-3 หมายถึง บทที่ 5 หน้า 1 ถึงหน้า 3

ได้ และภายใต้แนวทางและพัฒนาการท่องเที่ยวแบบยั่งยืน ทั้งนี้ เพื่อให้การพัฒนาใดๆก็ตาม ที่จะเกิดขึ้นจะต้องไม่ส่งผลกระทบต่อการทำลายสภาพแหล่งท่องเที่ยวและธรรมชาติของชุมชน นอกจากการจัดการและพัฒนาการท่องเที่ยวโดยตรง ยังมีการพัฒนาในกิจกรรมสาขาอื่นๆ ที่มีผลต่อการพัฒนาการท่องเที่ยวภายใต้ขีดความสามารถที่รองรับได้เช่นกัน โดยหน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรให้ความสำคัญในการดำเนินการควบคู่กับการพัฒนาการท่องเที่ยว โดยโครงการเหล่านี้ได้แก่ การส่งเสริมการผลิตพืชผลเกษตรเพื่อการท่องเที่ยว การป้องกันและแก้ไขปัญหาเสพติด และการรักษาความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน

นอกจากแผนการพัฒนาเกาะสมุยแล้ว ยังมีแผนเฉพาะในการพัฒนาชุมชนเชิง โดยเฉพาะ เพื่อการจัดแผนการใช้ที่ดิน ประกอบกับการเสนอแนะรูปแบบในบางจุดเพื่อเป็นแนวทางในการพิจารณาความเหมาะสมของการพัฒนาต่อไป การพัฒนาอาจจำแนกได้ 2 ส่วนคือ ส่วนที่รัฐต้องลงทุนพัฒนาก่อน เพื่อกระตุ้นการพัฒนาและอำนวยความสะดวกต่อนักท่องเที่ยว ตลอดจนรองรับการขยายตัวของแหล่งท่องเที่ยวในอนาคต ได้แก่ ถนน การประปา ไฟฟ้า การระบายน้ำ การกำจัดขยะมูลฝอย สิ่งปฏิกูล และการบำบัดน้ำเสีย เป็นต้น อีกส่วนหนึ่งเป็นส่วนที่เอกชนลงทุน ได้แก่ บริการที่พัก แหล่งบันเทิงเริงรมย์ กิจกรรมกีฬา และสิ่งอำนวยความสะดวกต่างๆ ในส่วนนี้บางพื้นที่หรือกิจกรรมบางอย่างรัฐอาจต้องเข้าไปมีส่วนร่วมในการอำนวยความสะดวก หรือร่วมลงทุนเป็นพิเศษในระยะแรกได้ เช่น การตั้งศูนย์ศิลปะพื้นบ้าน ศูนย์ประชาสัมพันธ์ เป็นต้น การพัฒนาในส่วนแรกจึงเป็นสิ่งที่ในแผนหลักเน้นเป็นพิเศษ (การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย, 2538: 6-9)

กลยุทธ์ในการพัฒนาการท่องเที่ยวชุมชนเชิงได้มีการวางแผน และกำหนดมาตรการควบคุมการใช้ประโยชน์ที่ดิน และสิ่งแวดล้อม มีการกำหนดการควบคุมการปลูกสร้างอาคารพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานเพื่อรองรับการขยายตัวและกระตุ้นการลงทุนภาคเอกชน พัฒนาโครงสร้างพื้นฐานเพื่อรองรับการขยายตัวและกระตุ้นการลงทุนภาคเอกชน รวมทั้งเร่งประชาสัมพันธ์ ชักจูงนักท่องเที่ยวให้มาท่องเที่ยวมากขึ้น

จากการพัฒนาท้องถิ่นในระยะที่ผ่านมาเทศบาลตำบลเกาะสมุยให้ความสำคัญกับการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานสิ่งก่อสร้างต่างๆ มากกว่าด้านการพัฒนาคุณภาพชีวิต การพัฒนาที่ผ่านมายังขาดการคำนึงถึงแผนพัฒนาและความสำคัญของปัญหา และการใช้จ่ายงบประมาณเพื่อการพัฒนาท้องถิ่นของเทศบาลยังไม่ครอบคลุมประเด็นปัญหาทุกสาขาการพัฒนา ไม่สอดคล้องกับปัญหาความต้องการของประชาชน ทั้งนี้เนื่องจากการจัดทำโครงการส่วนใหญ่ร้อยละ 80 มุ่งเน้นไปทางด้านโครงสร้างพื้นฐานมากกว่าด้านอื่นๆ โดยเฉพาะการพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชากรในภาคพาณิชยกรรมและภาคเกษตรกรรมซึ่งเป็นกลุ่มอาชีพดั้งเดิมของเกาะสมุย ทำให้ขาดความสมดุลในการพัฒนาคุณภาพชีวิต

ในปี พ.ศ. 2546 เทศบาลตำบลเกาะสมุยได้จัดทำแผนยุทธศาสตร์การพัฒนาเทศบาลตำบลเกาะสมุย ตามระเบียบของกระทรวงมหาดไทยว่าด้วยการจัดทำและประสานแผนพัฒนาขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น พ.ศ.2546 ซึ่งมีผลบังคับตั้งแต่วันที่ 12 สิงหาคม พ.ศ.2546 การจัดทำแผนยุทธศาสตร์ดังกล่าวถือเป็นกลไกสำคัญที่จะทำให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นบรรลุจุดมุ่งหมายในการพัฒนาโดยใช้ยุทธศาสตร์ที่เหมาะสม เทศบาลตำบลเกาะสมุยในฐานะที่เป็นองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จึงมีความจำเป็นอย่างยิ่งที่ต้องวางแผนการใช้ทรัพยากรที่มีอยู่ให้มีความคุ้มค่า และเกิดประโยชน์สูงสุดแก่ประชาชนทั้งในปัจจุบันและในอนาคต มีการปฏิบัติตามแผนงานหรือโครงการที่กำหนดให้เกิดประสิทธิผลในเวลาที่กำหนด มีการควบคุมและติดตาม การวัดและการประเมินผลโครงการต่างๆ จะต้องเป็นการบริหารจัดการที่ดี มีความโปร่งใส และพร้อมที่จะให้มีการตรวจสอบทั้งหน่วยงานของรัฐและประชาชน การวิเคราะห์ศักยภาพการพัฒนาเทศบาลตำบลเกาะสมุยในปี พ.ศ.2546 พบว่า (กองวิชาการและแผนงาน, งานวิเคราะห์นโยบายและแผนเทศบาลตำบลเกาะสมุย, 2546: 26-32)

1) ด้านเศรษฐกิจ

การเปลี่ยนแปลงด้านเศรษฐกิจจากการเกษตรมาเป็นบริการ ทำให้คนในท้องถิ่นปรับตัวไม่ทันการเปลี่ยนแปลง เห็นได้จากโครงสร้างประชากร และโครงสร้างการถือครองที่ดิน ที่มีทั้งผู้ประกอบการ นักลงทุนต่างถิ่นและต่างชาติเข้ามาถือครองที่ดินเพิ่มมากขึ้นเรื่อยๆ ซึ่งก่อให้เกิดผลกระทบดังนี้

1.1 อาชีพที่ไม่เกี่ยวกับการท่องเที่ยว

1.1.1 เกษตรกรรม ได้แก่ ข้าว ไม้ผล มะพร้าวและสัตว์เลี้ยง ซึ่งเกษตรกรส่วนใหญ่ประสบปัญหาในลักษณะที่คล้ายคลึงกันคือ ผลผลิตทางการเกษตรมีราคาสูง โดยเฉพาะมะพร้าวที่มีราคาต่ำมากไม่คุ้มกับการลงทุน และเกษตรกรบางส่วนยังมีหนี้สินสูง และขาดการรวมกลุ่มเพื่อการผลิตอย่างจริงจัง นอกจากนี้ สภาพดินยังไม่เหมาะสมกับการปลูกพืช มีปัญหาขาดแคลนน้ำและการขยายตัวของชุมชน สิ่งปลูกสร้างทำให้การขายที่ดินมากขึ้นด้วย

1.1.2 การประมง ได้แก่ ประมงน้ำเค็มหรือประมงชายฝั่ง ในปี พ.ศ.2546 มีการระบายน้ำเสีย ของเสียต่างๆลงทะเล ทำให้น้ำสกปรกเน่าเสีย ทำให้ปริมาณสัตว์น้ำบริเวณชายฝั่งลดลง นอกจากนี้การประมงชายฝั่งยังประสบปัญหาถูกรบกวนจากเรืออวนขนาดใหญ่

1.1.3 รับจ้าง เช่น ลูกจ้างตามร้านอาหาร ธุรกิจที่พิกต่างๆ ซึ่งมีทั้งคนสมุยและกลุ่มที่เป็นประชากรแฝงจากภาคต่างๆ ของประเทศ โดยเฉพาะภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

1.2 อาชีพที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยว

อาชีพที่เกี่ยวกับการท่องเที่ยวโดยตรง เช่น โรงแรม ธุรกิจที่พัก มัคคุเทศก์ ซึ่งเป็นกลุ่มคนส่วนน้อยของเกาะสมุย ส่วนมากเป็นบุคคลจากภายนอกเข้าไปประกอบธุรกิจด้านการท่องเที่ยวในเกาะสมุย แต่เป็นกลุ่มที่ได้รับผลประโยชน์จากการท่องเที่ยวมากที่สุด และอาชีพที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวโดยอ้อม เช่น รถรับจ้าง ซึ่งส่วนใหญ่เป็นคนท้องถิ่นในเกาะสมุย

2) ด้านการท่องเที่ยว

2.1 สถานประกอบการและการให้บริการ เช่น ธุรกิจด้านที่พักและร้านอาหาร โดยบางแห่งยังขาดการพัฒนาด้านมาตรฐานการให้บริการ และขาดการคำนึงถึงผลกระทบต่อทรัพยากรและสิ่งแวดล้อมในระยะยาว และบางแห่งยังไม่ได้มีการจดทะเบียนที่ถูกต้อง และตั้งอยู่กระจัดกระจาย ขาดการจัดประเภทตามโซนที่เหมาะสม

2.2 แหล่งท่องเที่ยว ในปี พ.ศ.2546 พบว่า แหล่งท่องเที่ยวบางแห่งขาดทัศนียภาพที่สวยงามในการดึงดูดนักท่องเที่ยว บางแห่งมีขยะตกค้างจากการท่องเที่ยว ประกอบกับมีนักท่องเที่ยวจำนวนมาก ทำให้ทรัพยากรและแหล่งท่องเที่ยวต่างๆ เสื่อมโทรมลงอย่างรวดเร็ว และเอกลักษณ์ของเกาะสมุยคือ ความเป็นธรรมชาติและ ความสงบกำลังหายไป เพราะสวนมะพร้าวกำลังถูกเปลี่ยนเป็นพื้นที่ก่อสร้างอาคารต่างๆ มากขึ้น และมีการก่อสร้างอาคารสูงในพื้นที่สูงหรือภูเขา ในขณะที่เดียวกันก็มีสิ่งปลูกสร้างรुकล้าพื้นที่ชายหาด อันเป็นอุปสรรคกีดขวางการสัญจรและการใช้ประโยชน์นันทนาการอื่นๆ ของนักท่องเที่ยว

2.3 การประชาสัมพันธ์ ด้านการตลาดและการส่งเสริมการท่องเที่ยว การส่งเสริมและการพัฒนาการท่องเที่ยวยังไร้ทิศทาง โดยต้องปล่อยให้ไปตามความต้องการของตลาดและนายทุน โดยไม่ได้ตระหนักว่าเกาะสมุยมีชื่อเสียงในฐานะเป็นแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติที่มีความสวยงาม แต่กลับมุ่งพัฒนาเกาะสมุยให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวในลักษณะเดียวกับภูเก็ตและพัทยา มีการเพิ่มกิจกรรมเพื่อความบันเทิงอื่นๆ โดยไม่คำนึงถึงเอกลักษณ์ของทรัพยากรพื้นที่ ซึ่งจากลักษณะที่กิจกรรมการท่องเที่ยวมีหลายด้าน และมีหลายหน่วยงานเข้ามาเกี่ยวข้อง ในขณะที่อำนาจหน้าที่ถูกแบ่งแยกเป็นหลายฝ่าย ทำให้การพัฒนาและแก้ไขปัญหาจึงยากที่จะบูรณาการซึ่งเป็นปัญหาสำคัญของการท่องเที่ยวของเกาะสมุยก็คือ การขาดผู้นำในการรับผิดชอบในลักษณะเบ็ดเสร็จ

การทบทวนแผนการพัฒนาการท่องเที่ยวเกาะสมุยนับตั้งแต่ในปี พ.ศ.2524 ซึ่งเป็นแผนแรกที่ทำการศึกษาเบื้องต้นสภาพเศรษฐกิจ-สังคมและตลาดการท่องเที่ยวของแหล่งท่องเที่ยวเกาะสมุย สืบเนื่องมาจากแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 3 (พ.ศ.2518-2521) มีนโยบายที่จะใช้การท่องเที่ยวเป็นเครื่องมือในการพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศ ดังนั้น รัฐบาลจึงมีการสำรวจศักยภาพของพื้นที่ต่างๆ และจากการสำรวจพบว่า เกาะสมุยเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่กำลังได้รับความนิยมจากนักท่องเที่ยว โดยเฉพาะอย่างยิ่งนักท่องเที่ยวชาวต่างประเทศ ทำให้การ

ท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย โดยมอบหมายให้สถาบันวิจัยวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งประเทศไทยเป็นผู้ทำการศึกษา พบว่า เกาะสมุยเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่มีศักยภาพสูงที่สามารถดึงดูดนักท่องเที่ยวได้ และส่วนมากเป็นนักท่องเที่ยวชาวต่างประเทศวัยหนุ่มสาวที่นิยมการผจญภัย รักการเดินทาง ความเจียบสงบและความเป็นธรรมชาติ ส่วนในด้านโครงสร้างพื้นฐานได้เริ่มมีการก่อสร้างท่าเรือเฟอร์รี่ ถนน ไฟฟ้า นอกจากนี้ ยังมีมาตรการในการอนุรักษ์ทรัพยากรการท่องเที่ยว และการป้องกันผลกระทบทางด้านสิ่งแวดล้อม เนื่องจากการท่องเที่ยวที่เกาะสมุยมีการเจริญเติบโตอย่างรวดเร็วทำให้มาตรการที่ได้กำหนดไว้ในแผนแรกใช้ไม่ได้ผล เพราะหลังจากปี พ.ศ.2524 ได้เปิดบริการเรือเฟอร์รี่ขึ้น ส่งผลให้การเดินทางมาเกาะสมุยมีความสะดวกมากขึ้น เริ่มมีนักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและชาวต่างประเทศ ประกอบกับนักลงทุนจากข้างนอกเข้ามาลงทุนทำธุรกิจบนเกาะสมุย เริ่มมีการทำลายทรัพยากรธรรมชาติเพื่อนำพื้นที่ไปใช้ในการก่อสร้าง

ในการศึกษานี้จะเห็นได้ว่า ปัจจุบันมีการขยายตัวของปัญหาด้านโครงสร้างพื้นฐาน การคมนาคมขนส่ง ปัญหาด้านผังเมือง ปัญหาทรัพยากรและสิ่งแวดล้อม ปัญหาด้านการท่องเที่ยว ปัญหาคุณภาพชีวิต ตามการขยายตัวของเมืองที่เปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็ว แต่ระบบการบริหารส่วนภูมิภาค และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นยังก้าวไม่ทันกับการเปลี่ยนแปลงของพื้นที่ ระบบเศรษฐกิจที่ขยายตัวอย่างรวดเร็ว รวมทั้งปัญหาต่างๆ ที่เกิดขึ้น ดังนั้นการจัดการกับปัญหาในอนาคตจึงต้องไม่เพียงแต่ต่างคนต่างทำภายใต้ขอบเขตอำนาจหน้าที่ของตนเองเท่านั้น แต่ต้องมีการประสานความร่วมมือระหว่างหน่วยงานต่างๆ มากขึ้น และต้องไม่เพียงการแก้ปัญหาเฉพาะหน้าหรือตามแก้ปัญหาที่เกิดขึ้น แต่ต้องมีมาตรการที่เป็นรูปธรรมเพื่อควบคุมหรือชะลอปัญหา โดยเฉพาะอย่างยิ่งการจำกัดจำนวนนักท่องเที่ยว ซึ่งการที่มีจำนวนนักท่องเที่ยวมากเกินไปเกินความสามารถในการรองรับของระบบนิเวศและกำลังรองรับทางธรรมชาติ จะกลายเป็นตัวส่งเสริมการทำลายศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยวของเกาะสมุยให้เสื่อมโทรมลงอย่างรวดเร็ว ซึ่งนอกจากจะทำให้นักท่องเที่ยวต่างชาติลดลงแล้ว ยังทำให้นักท่องเที่ยวชาวไทยหันไปท่องเที่ยวต่างประเทศมากขึ้น และทำให้ประเทศไม่สามารถรักษาขีดความสามารถในการแข่งขันในระยะยาวได้

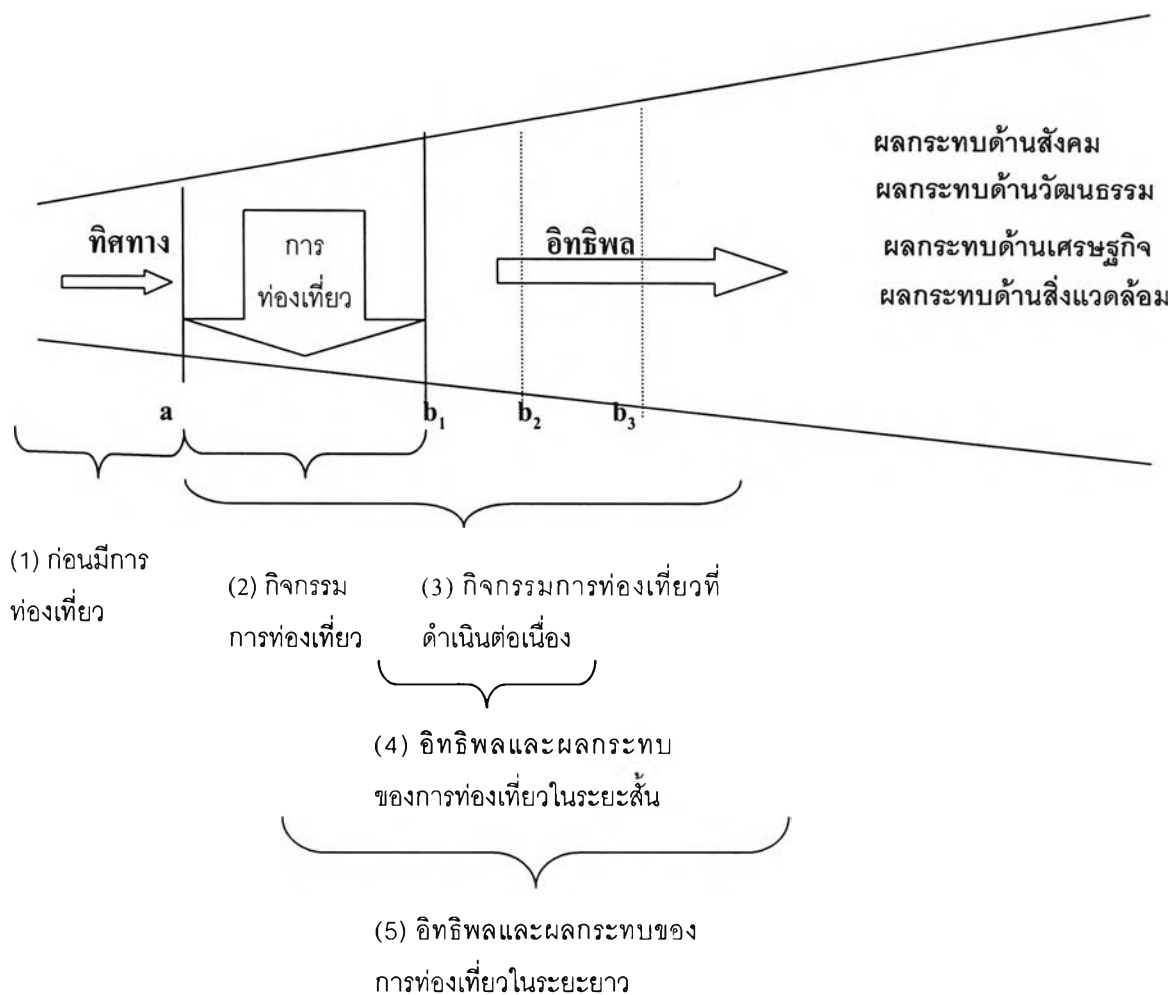
ด้วยสภาพเหตุการณ์ดังกล่าว ประชาชนทุกคนควรมีจิตสำนึกในการให้ความร่วมมือในการรักษาสภาพแวดล้อมของเกาะสมุย เพราะในปัจจุบันนี้เศรษฐกิจของเกาะสมุยไม่ได้ขึ้นต่อภาคการเกษตรกรรม แต่กลับขึ้นอยู่กับภาคอุตสาหกรรมการท่องเที่ยว ดังนั้นทุกคนจึงควรช่วยกันรักษาเกาะสมุยไม่ให้เสื่อมโทรมไปมากกว่านี้ เพื่อให้เกาะสมุยยังคงเป็นสถานที่ท่องเที่ยวที่ได้รับความนิยมตลอดไป แต่อย่างไรก็ตาม การเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นกับเกาะสมุยอันเนื่องมาจากการพัฒนาอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวเป็นสาเหตุหลักนั้น ได้ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทั้งในด้านบวกและด้านลบต่อคนท้องถิ่น ทั้งในด้านการประกอบอาชีพ เศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรม ซึ่งการเปลี่ยนแปลงดังกล่าวทำให้วิถีชีวิตของคนท้องถิ่นเปลี่ยนแปลงไปจากในอดีตอย่างมาก การ

เปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นสำหรับคนบางกลุ่มนั้นทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิตไปในทางที่ดีขึ้น แต่สำหรับบางกลุ่มการท่องเที่ยวกลับส่งผลกระทบต่อวิถีชีวิตในการประกอบอาชีพอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ การเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นนั้นจึงขึ้นอยู่กับว่าแต่ละคนจะสามารถปรับตัวให้เข้ากับการเปลี่ยนแปลงที่ต้องเผชิญได้มากน้อยเพียงใด

2.3 แนวคิดเกี่ยวกับผลกระทบ

การศึกษาผลกระทบที่เกิดจากการท่องเที่ยว คือการศึกษากิจกรรมการท่องเที่ยว หรือการพัฒนาการท่องเที่ยว การเดินทางของนักท่องเที่ยวมาสู่พื้นที่แหล่งท่องเที่ยว ที่ส่งผลกระทบต่อคนที่อาศัยอยู่ในแหล่งท่องเที่ยว ผลกระทบดังกล่าวจะแสดงออกมาในรูปของการเปลี่ยนแปลงในกิจกรรมการดำเนินชีวิตของประชาชนทั้งในด้านการประกอบอาชีพ สังคมและวัฒนธรรม และการเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ นั้น สามารถวัดหรือแสดงให้เห็นว่าเป็นผลจากอิทธิพลของกิจกรรมการท่องเที่ยว ดังในแผนภาพที่ 1

แผนภาพที่ 1 อิทธิพลของการท่องเที่ยว

หมายเหตุ :

a คือ จุดเริ่มต้นที่มีการท่องเที่ยว

b₁ คือ จุดสิ้นสุดกิจกรรมการท่องเที่ยว ระยะที่ 1

b₂ และ b₃ คือ จุดที่สิ้นสุดของการท่องเที่ยวระยะที่ 2 และ 3 ตามลำดับ

ที่มา: โครงการสังคมศาสตร์สิ่งแวดล้อม ภาควิชาสังคมศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ และมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล, ผลกระทบของการท่องเที่ยวต่อสังคมและวัฒนธรรม กรณีศึกษาจังหวัดเชียงใหม่ (2529: 13)

แผนภูมิแสดงวิวัฒนาการของพื้นที่แหล่งท่องเที่ยวจากสภาวะที่ไม่มีกิจกรรมการท่องเที่ยว มาสู่การมีกิจกรรมการท่องเที่ยว (a → b₁, b₂, b₃) และอิทธิพลของการท่องเที่ยวที่ก่อให้เกิด

ผลกระทบต่อสภาพสังคม วัฒนธรรม เศรษฐกิจ และสิ่งแวดล้อม ซึ่งหมายความว่าได้มีการเปลี่ยนแปลงในพื้นที่และต่อประชากรในพื้นที่ การเปลี่ยนแปลงดังกล่าวนี้เป็นไปทั้งในรูปต่อต้านยอมรับ ดัดแปลงเป็นของใหม่

ดังนั้นในการศึกษาผลกระทบของการท่องเที่ยวที่สามารถแบ่งได้ดังต่อไปนี้

2.3.1 แนวคิดเกี่ยวกับผลกระทบด้านเศรษฐกิจ

ชูสิทธิ์ ชูชาติ (2546) ศึกษาผลกระทบของการท่องเที่ยวด้านเศรษฐกิจ พบว่า การท่องเที่ยวที่ปรากฏขึ้นในปัจจุบันนี้สามารถทำรายได้ให้กับประเทศได้อย่างมหาศาล ผลประโยชน์ที่เกิดขึ้นจากรายจ่ายของนักท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยวย่อมส่งผลกระทบต่อประชาชนท้องถิ่น จนถึงในระดับประเทศชาติ ผลกระทบของการท่องเที่ยวด้านเศรษฐกิจมีดังต่อไปนี้

1. การกระจายรายได้ การท่องเที่ยวทำให้เกิดการจ้างงานหลายชนิด ทั้งการจ้างงานทางตรง เช่น การก่อสร้างสิ่งอำนวยความสะดวกด้านการท่องเที่ยว การเกษตรกรรม และการอุตสาหกรรมก่อให้เกิดการกระจายรายได้แก่ประชาชนท้องถิ่นผู้ประกอบการ

2. การจ้างงาน การท่องเที่ยวเป็นงานบริการซึ่งต้องการแรงงานมากกว่าขายสินค้า การบริการต้องใช้พนักงานมาก ดังนั้น เมื่อมีการท่องเที่ยวเข้ามาในชุมชน คนท้องถิ่นย่อมมีโอกาสที่จะได้เข้าทำงานในธุรกิจเกี่ยวกับการท่องเที่ยวมากขึ้น เช่น ในโรงแรม บังกะโล หรือ ร้านอาหาร เป็นต้น

3. การทวีรายได้จากการท่องเที่ยว ก่อให้เกิดการไหลเวียนของเงินตรา การบริโภคและการลงทุนอย่างต่อเนื่อง การทวีรายได้จากการท่องเที่ยวของแต่ละประเทศจะแตกต่างกัน ถ้าแหล่งท่องเที่ยวของประเทศนั้นมีทรัพยากรอุดมสมบูรณ์สามารถตอบสนองความต้องการของนักท่องเที่ยวทั้งในรูปแบบสินค้าและบริการ การนำเข้าปัจจัยดังกล่าวก็น้อยลง กระแสเงินตราก็หมุนเวียนในท้องถิ่น หรือภายในประเทศมากยิ่งขึ้น การทวีรายได้ก็ย่อมสูงกว่าในท้องถิ่นซึ่งขาดแคลนทรัพยากรต้องนำเข้าทรัพยากรจากภายนอก

4. ผลตอบแทนด้านการท่องเที่ยว ในปัจจุบันประเทศต่างๆได้ลงทุนทางด้านการท่องเที่ยวทั้งภาครัฐบาลและเอกชน ทั้งนี้เพราะการท่องเที่ยวให้ผลตอบแทนในการลงทุนสูง สินค้าหรือบริการด้านการท่องเที่ยวเป็นสินค้าบริโภคแล้วไม่สูญสลาย นอกจากนี้ สินค้าด้านการท่องเที่ยวส่วนหนึ่งเกิดขึ้นเองตามธรรมชาติ หากได้รับการวางแผนที่ดี มีการก่อสร้างสิ่งอำนวยความสะดวกในด้านการท่องเที่ยวผลตอบแทนที่ได้รับในรูปของรายได้จากการลงทุนในธุรกิจและค่าจ้างแรงงานก็เกิดขึ้น

5. การลงทุนทางด้านการท่องเที่ยว รายได้จากการท่องเที่ยวรัฐบาลสามารถนำไปลงทุนในการสร้างโครงสร้างพื้นฐาน เช่น ถนน ท่าเรือ การไฟฟ้า การประปา เป็นต้น และสามารถชักจูงการลงทุนของเอกชน เช่น การสร้างที่พัก ร้านอาหาร สถานบันเทิง เป็นต้น การลงทุนทางด้านการ

ท่องเที่ยววันนั้น เกิดประโยชน์โดยตรงต่อการดึงดูดนักท่องเที่ยว บุคคลในท้องถิ่น ในการพัฒนาระบบเศรษฐกิจและมาตรฐานต่างๆ ของชีวิตให้ดีขึ้น (ฐิติทธิ ชูชาติ, 2546: 162-168)

นอกจากนี้ ศรีญา วรากุลวิทย์ (2546) ได้แบ่งผลกระทบของการท่องเที่ยวต่อเศรษฐกิจเป็นผลกระทบทางบวกและลบดังต่อไปนี้

1) การท่องเที่ยวเกิดผลดีต่อเศรษฐกิจของประเทศดังนี้

1.1 การเพิ่มรายได้ประชาชาติ และเป็นแหล่งที่มาของเงินตราต่างประเทศที่เกิดจากการซื้อขายสินค้าและบริการที่เกี่ยวข้องกับนักท่องเที่ยวทั้งทางตรงและทางอ้อม ในประเทศไทยเคยมีรายได้หลักจากผลิตผลทางการเกษตรกรรม แต่ตั้งแต่ปี พ.ศ.2525 เป็นต้นมา รายได้จากอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวเป็นรายได้ประชาชาติอันดับหนึ่งและเป็นอันดับสองในปี พ.ศ.2540-2544

1.2 การท่องเที่ยวก่อให้เกิดรายได้ในรูปแบบของเงินตราต่างประเทศ ทำให้เกิดเสถียรภาพของดุลการชำระเงิน อุตสาหกรรมการท่องเที่ยวเป็นเครื่องมือที่จะใช้แก้ไขปัญหาดุลการชำระเงินได้เป็นอย่างดีสำหรับประเทศกำลังพัฒนา

1.3 การสร้างงานและอาชีพแก่ประชาชน

1.4 เกิดการกระจายรายได้

1.5 กระตุ้นให้เกิดการลงทุนในการผลิตสาขาต่างๆ เพื่อผลิตสินค้าและบริการ รองรับและตอบสนองความต้องการของนักท่องเที่ยวเช่น ธุรกิจสถานที่พัก โรงแรม อาหารและเครื่องดื่ม เป็นต้น

2) การท่องเที่ยวส่งผลกระทบต่อเศรษฐกิจดังนี้

2.1 ค่าครองชีพสูงขึ้น เงินตราต่างประเทศที่นักท่องเที่ยวนำมาใช้จ่ายในการซื้อสินค้าและบริการมีมูลค่าสูงกว่าเงินตราท้องถิ่น ทำให้นักท่องเที่ยวมีอำนาจในการซื้อสูง รวมทั้งความต้องการสินค้าและบริการเพิ่มขึ้นในแหล่งท่องเที่ยวต่างๆ ที่มีปริมาณนักท่องเที่ยวจำนวนมากราคาสินค้าและบริการจึงสูงขึ้นกว่าท้องถิ่นอีกทำให้ประชาชนในท้องถิ่นต้องซื้อสินค้าในราคาสูงด้วย

2.2 มูลค่าที่ดินและสิ่งก่อสร้างมีราคาสูง

2.3 รายได้ส่วนใหญ่ของอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวไม่กระจายไปสู่ประชาชนท้องถิ่นเท่าที่ควรจะเป็น (ศรีญา วรากุลวิทย์, 2546: 21-27)

จากการวิเคราะห์ผลกระทบทางเศรษฐกิจที่เกิดขึ้นจากอุตสาหกรรมการท่องเที่ยว อาจสรุปได้ว่า การส่งเสริมการท่องเที่ยวจะมีส่วนช่วยกระตุ้นการขยายตัวทางเศรษฐกิจในระยะสั้น และสามารถสร้างรายได้ให้กับประเทศเป็นอย่างดี อย่างไรก็ตาม การส่งเสริมการท่องเที่ยวจะไม่สามารถแก้ปัญหาการกระจายรายได้ในสังคมให้ดีขึ้น และไม่สามารถใช้เป็นฐานในการพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศได้ ในขณะที่เดียวกันเมื่อพิจารณาผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจที่ได้จากการท่องเที่ยวก็จำเป็นจะต้องพิจารณาผลเสียทางด้านต่างๆ ประกอบด้วย เพื่อหาแนวทางในการแก้ไข

2.3.2 แนวคิดเกี่ยวกับผลกระทบด้านสังคม

ฐิติทิฐิ ฐชาติ (2546) ได้รวมผลกระทบทางสังคมและวัฒนธรรมไว้ด้วยกันดังนี้

1. การเปลี่ยนแปลงของครอบครัว (Family Change) การท่องเที่ยวทำให้ครอบครัวเปลี่ยนแปลงในเรื่องสถานภาพและหน้าที่ ลักษณะครอบครัวในประเทศกำลังพัฒนาส่วนมากผู้ชายเป็นผู้นำ เคารพในระบบอาวุโส และมีอาชีพเกษตรเป็นหลัก การท่องเที่ยวทำให้คนในท้องถิ่นเปลี่ยนอาชีพด้านการเกษตร ไปรับจ้างทำงานเกี่ยวข้องกับอุตสาหกรรมการท่องเที่ยว ทั้งเพศชายและหญิง ส่งผลให้เพศหญิงมีรายได้ และอิสรภาพจากครอบครัวมากขึ้นกว่าเดิม

2. การเผยแพร่วัฒนธรรมและยอมรับวัฒนธรรม (Diffusion and Acculturation) การเผยแพร่วัฒนธรรม หมายถึง การเผยแพร่วัฒนธรรมจากสังคมหนึ่งไปสู่อีกสังคมหนึ่ง อาจเกิดขึ้นโดยตรง โดยเจ้าของวัฒนธรรมนำไปเผยแพร่หรือเผยแพร่ทางอ้อมโดยผ่านสื่อสารมวลชน ส่วนการยอมรับวัฒนธรรม หมายถึง การที่วัฒนธรรมที่แปลกใหม่เข้าสู่วัฒนธรรมดั้งเดิม แล้วทำให้เกิดการยอมรับบางครั้งอาจยอมรับเป็นบางส่วนก็ทำให้เกิดการผสมผสาน (Assimilation) ระหว่างวัฒนธรรมใหม่กับวัฒนธรรมเก่า แต่ในบางกรณีเจ้าของวัฒนธรรมเก่าก็อาจแสดงปฏิกิริยา (Reaction) ต่อวัฒนธรรมใหม่

3. การต่อต้านวัฒนธรรม (Reaction to Culture) การต่อต้านวัฒนธรรมเกิดจากวัฒนธรรมของนักท่องเที่ยวกระทบต่อจารีตประเพณีและความเชื่อ ซึ่งทำให้เกิดปัญหาความขัดแย้งระหว่างนักท่องเที่ยวกับประชาชนในท้องถิ่น ถ้าความขัดแย้งไม่รุนแรงก็เกิดการรังเกียจไม่ยอมรับนักท่องเที่ยว แต่ถ้ารุนแรงประชาชนในท้องถิ่นก็อาจขับไล่นักท่องเที่ยว เช่นที่เกาะสมุย ประชาชนในท้องถิ่นเคยขับไล่นักท่องเที่ยวต่างประเทศ เพราะนักท่องเที่ยวเปลือยกายอาบแดดและมีการกอดจูบ ประชาชนในท้องถิ่นจึงประท้วงขับไล่นักท่องเที่ยวออกจากบริเวณดังกล่าว ความขัดแย้งทางวัฒนธรรมบางครั้งทำให้เกิดความขัดแย้งระหว่างคนในท้องถิ่น ทั้งนี้เพราะคนในท้องถิ่นบางส่วนได้รับประโยชน์โดยตรงจากนักท่องเที่ยว จึงต้องการเอาอกเอาใจนักท่องเที่ยวเพื่อผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจ

4. การซื้อขายวัฒนธรรม (Commoditization of Culture) นักท่องเที่ยวมีความสนใจวัฒนธรรมในแหล่งท่องเที่ยวซึ่งไปเยี่ยมเยือน วัฒนธรรมที่นักท่องเที่ยวสนใจ ได้แก่ ประติมากรรม สถาปัตยกรรม จึงเกิดการซื้อขายวัฒนธรรม

5. การอนุรักษ์วัฒนธรรม (Preservation of Culture) เมื่อนักท่องเที่ยวมีความสนใจในวัฒนธรรมทำให้เกิดการอนุรักษ์วัฒนธรรมดั้งเดิมเอาไว้แสดงให้เห็นนักท่องเที่ยวชม หรือการอนุรักษ์วัฒนธรรมอาจปรากฏในรูปของสินค้าเช่น นักท่องเที่ยวนิยมกระเป๋าที่ผลิตจากย่านลิเภา ทำให้มีการรวมตัวของชาวบ้านในการทำผลิตภัณฑ์จากย่านลิเภาจำหน่าย (ฐิติทิฐิ ฐชาติ, 2546: 169-176)

ศรัญญา วรากุลวิทย์ (2546) ได้แบ่งผลกระทบของการท่องเที่ยวต่อสังคมเป็นผลกระทบทางบวกและลบดังต่อไปนี้

1) การท่องเที่ยวเกิดผลดีต่อสังคมดังนี้

1.1 การพัฒนาท้องถิ่น ประชาชนในแหล่งท่องเที่ยวนั้นนำเงินรายได้ที่เพิ่มขึ้นในการทำงานในอุตสาหกรรมการท่องเที่ยว พัฒนาคุณภาพชีวิตของตนให้ดีขึ้น

1.2 การจ้างงานผู้หญิงมากขึ้น อุตสาหกรรมการท่องเที่ยวที่เจริญเติบโต การจ้างแรงงานจะมีมากขึ้น โอกาสที่ผู้หญิงจะได้ทำงานเป็นเจ้าหน้าที่ในระดับต่างๆ มากขึ้น ทำให้มีรายได้นำไปพัฒนาคุณภาพชีวิต

1.3 ประชากรในแหล่งท่องเที่ยวมีโอกาสเลือกงานให้เหมาะสมกับความรู้ความสามารถ

1.4 การจัดตั้งสถาบันการศึกษาในระดับต่างๆ มากขึ้น เพื่อรองรับขนาดของประชากรที่เพิ่มขึ้น

1.5 เกิดการพบปะและมีปฏิสัมพันธ์กับประชาชนในท้องถิ่นและนักท่องเที่ยว ทำให้มีโอกาสเรียนรู้และแลกเปลี่ยนความคิดเห็นซึ่งกันและกัน (ศรัญญา วรากุลวิทย์, 2546: 28-29)

2) การท่องเที่ยวส่งผลกระทบต่อสังคม ดังนี้

2.1 ปริมาณอาชญากรรมเพิ่มขึ้น เพราะเป็นที่รวมของบุคคลมากมายหลายประเภท ไม่ว่าจะเป็นนักท่องเที่ยว แรงงานอพยพที่เข้ามาประกอบอาชีพ และประกอบอาชีพที่ทุจริต เช่น วิ่งราว ปล้น ลักขโมย เป็นต้น นอกจากจะเป็นอันตรายต่อนักท่องเที่ยวแล้ว ประชาชนในท้องถิ่นก็ไม่ได้ได้รับความปลอดภัยด้วยเช่นกัน

2.2 แหล่งยาเสพติด นักท่องเที่ยวที่เข้ามาท่องเที่ยวแบบอิสระจำนวนมากเข้ามาเสพยาเสพติด นอกจากนักท่องเที่ยวแล้ว ประชาชนโดยเฉพาะเยาวชนในท้องถิ่นนั้นๆ ทั้งค้าและเสพยาเสพติดด้วย

2.3 ปริมาณการหย่าร้างเพิ่มขึ้น ประชาชนในแหล่งท่องเที่ยวมีโอกาสทำงานได้ง่ายและมีรายได้ ดังนั้น ในแต่ละครอบครัวต้องการรายได้ให้มากขึ้นเพื่อนำมาใช้จ่ายในด้านต่างๆ ทั้งสามีและภรรยาในแต่ละครอบครัวมีงานทำ ความสัมพันธ์ระหว่างภรรยา สามี บุตรและธิดาเปลี่ยนแปลงไป และมีเหตุปัจจัยหลายประการ รวมทั้งสังคมที่ซับซ้อนทำให้ครอบครัวมีโอกาสแตกแยกและหย่าร้างได้ง่าย

2.4 สังคมมีความแออัด ความแออัดของประชากรที่เกิดจากอุตสาหกรรมการท่องเที่ยว เนื่องมาจากการย้ายถิ่นเข้ามาเพื่อทำงานของบุคคลภายนอก

2.5 ปริมาณหญิงขายบริการเพิ่มขึ้น อุตสาหกรรมการท่องเที่ยวทำให้จำนวนหญิงขายบริการเพิ่มขึ้น เช่น พักยา เป็นแหล่งท่องเที่ยวที่นักท่องเที่ยวชาวต่างประเทศนิยมเดินทางไปตาก

อากาศ ดังนั้น หญิงชายบริการนิยมเดินทางมาประกอบอาชีพในแหล่งท่องเที่ยวที่มีนักท่องเที่ยวจำนวนมากทำให้ภาพพจน์ของแหล่งท่องเที่ยวเปลี่ยนไปจากหาดที่สวยงาม เป็นแหล่งของหญิงชายบริการ

2.6 การทิ้งถิ่นฐานเดิม ในแหล่งท่องเที่ยวต่างๆ จะมีประชากรจากพื้นที่อื่น หรือประเภทอื่นอพยพไปประกอบอาชีพในแหล่งท่องเที่ยวที่มีนักท่องเที่ยวจำนวนมาก บางกลุ่มไปอยู่ถาวร บางกลุ่มอยู่อาศัยชั่วคราว เช่น เชียงใหม่ และพัทยา เป็นต้น (ศรัญญา วรากุลวิทย์, 2546: 32-33)

ชยาภรณ์ ชื่นรุ่งเรือง (2539) ได้กล่าวถึงผลกระทบด้านสังคม วัฒนธรรมจากการพัฒนาการท่องเที่ยวดังนี้

1) ผลกระทบด้านดี

1.1 มาตรฐานการครองชีพดีขึ้น อุตสาหกรรมการท่องเที่ยวทำให้มาตรฐานการครองชีพของคนในท้องถิ่นดีขึ้น สืบเนื่องจากผลกระทบทางเศรษฐกิจที่ก่อให้เกิดการกระจายรายได้ และกระจายโอกาสการจ้างงานไปสู่คนในท้องถิ่นมากขึ้น ทั้งทางตรง เช่น การจ้างงาน บุคลากรในโรงแรม การขนส่ง บริการนำเที่ยว บริการให้เช่าสินค้าและบริการต่างๆ เป็นต้น หรือทางอ้อม เช่น คนส่งหนังสือพิมพ์ คนงานทอผ้า เป็นต้น บุคคลเหล่านี้เมื่อมีอาชีพมีรายได้ก็ย่อมมีอำนาจในการจับจ่ายใช้สอย ซื้อสินค้าและบริการที่จำเป็นเพื่อการดำเนินชีวิตที่ดีขึ้นได้

1.2 ความสะดวกสบายจากกิจการสาธารณูปโภค สาธารณูปการ ในแหล่งท่องเที่ยว คนในท้องถิ่นย่อมได้รับประโยชน์จากกิจการน้ำประปา ไฟฟ้า และอื่นๆ ในประเทศที่พัฒนาแล้ว กิจการสาธารณูปโภค สาธารณูปการส่วนใหญ่จะพัฒนามาเพื่อคนในท้องถิ่นนั้นเป็นหลักสำคัญ ส่วนนักท่องเที่ยวจะได้รับประโยชน์จากกิจการในลักษณะของผลพลอยได้ แต่สำหรับประเทศที่ยากจนกำลังอยู่ในระหว่างการพัฒนา อาจมีลักษณะตรงกันข้าม ท้องที่หลายแห่งชาวบ้านไม่มีอำนาจทางเศรษฐกิจเพียงพอที่จะลงทุนในกิจการสาธารณูปโภค แต่หากมีนักท่องเที่ยวไปเยือนมากก็จะสามารถกระตุ้นให้รัฐบาลหรือนักธุรกิจลงทุนโดยมีวัตถุประสงค์เพื่ออำนวยความสะดวกแก่นักท่องเที่ยวเป็นประการสำคัญ ส่วนคนท้องถิ่นมีโอกาสได้ใช้บริการถือเป็นผลพลอยได้

1.3 การเดินทางท่องเที่ยวจะช่วยให้เกิดสันติภาพแห่งมวลมนุษยชาติ เมื่อมีการเดินทางไปยังท้องที่ต่างๆ ผู้คนมีโอกาสสังสรรค์ร่วมกิจกรรมกัน ย่อมทำให้ผู้คนที่มาจากสังคมที่แตกต่างกันได้แลกเปลี่ยนความรู้ความคิด ได้เห็นและมีโอกาสใช้ชีวิตความเป็นอยู่ ขนบธรรมเนียมประเพณีร่วมกัน ต่างฝ่ายต่างมีโอกาสถ่ายทอดและรับรู้ประสบการณ์ซึ่งกันและกัน

1.4 การท่องเที่ยวชี้ให้เห็นความสำคัญของทรัพยากรนันทนาการ วัฒนธรรม ขนบธรรมเนียม ประเพณี นาฏศิลป์ การละเล่น ฯลฯ ของท้องถิ่นทำให้เกิดความต้องการที่จะ

ค้นคว้า อนุรักษ์ และฟื้นฟูมรดกทางวัฒนธรรมและธรรมชาติเหล่านี้ให้อยู่ในสภาพที่เหมาะสม รักษาความเป็นเอกลักษณ์ของชาติเอาไว้ได้

1.5 การท่องเที่ยวจะช่วยลดปัญหาการอพยพหลังไหลเข้าไปแออัดในเมืองหลวง โดยทั่วไปแล้วมนุษย์มักจะรักถิ่นฐานบ้านเกิดของตนเอง หากตนมีโอกาสมีงานทำที่ก้าวหน้าเหมาะสมในภูมิลำเนาย่อมเป็นสิ่งที่ปรารถนา อุตสาหกรรมการท่องเที่ยวเปิดโอกาสให้คนในท้องถิ่นประกอบอาชีพรายย่อย หรือทำอุตสาหกรรมท้องถิ่นอยู่ในครอบครัว เมื่อมีงานทำ มีรายได้ย่อมไม่อพยพไปแออัดยัดเยียด เสี่ยงต่อโอกาสถูกหลอก และถูกเอาเปรียบด้านแรงงานในเมือง

1.6 ใช้ทรัพยากรไร้ค่าให้เกิดประโยชน์ อุตสาหกรรมการท่องเที่ยวจะช่วยกระตุ้นให้มีการคิดค้นที่จะนำเอาทรัพยากรส่วนเกินหรือไร้ค่ามาประดิษฐ์คิดค้นเป็นของใช้ ของที่ระลึกในรูปแบบของสินค้าพื้นเมืองจำหน่ายแก่นักท่องเที่ยว ซึ่งนอกเหนือจะเป็นการหารายได้มาจุนเจือครอบครัวแล้วยังเป็นการนำเอาทรัพยากรบางประเภทที่เคยถูกทิ้งไร้ค่ามาทำให้เกิดประโยชน์เพิ่มมูลค่า เช่น เปลือกไม้ เปลือกหอย เป็นต้น

1.7 เกิดทัศนคติที่ดี ความประทับใจจากการเดินทางท่องเที่ยวจะทำให้บุคคลเกิดทัศนคติที่ดีต่อสถานที่นั้น

2) ผลกระทบด้านลบ

2.1 การมีค่านิยมผิดๆ ซึ่งเกิดจากการเลียนแบบนักท่องเที่ยว ค่านิยมอุปโภคบริโภคจากต่างประเทศ หรือค่านิยมอื่นๆ เช่น การมีเพศสัมพันธ์ก่อนแต่งงาน ค่านิยมมุ่งเน้นการค้าและวัตถุ เป็นต้น

2.2 ความสัมพันธ์ในครอบครัว การทำงานในอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวส่งผลให้เกิดการล่มสลายของความสัมพันธ์ในครอบครัวได้มาก เพราะเป็นการทำงานที่ไม่มีวันหยุดแน่นอน ทำให้ไม่มีเวลาให้กับครอบครัว

2.3 ปัญหาศีลธรรม เมื่อมีนักท่องเที่ยวเข้าไปแออัดมากขึ้นเท่าไรก็มีแนวโน้มจะส่งผลกระทบต่อระดับศีลธรรมต่ำลงเท่านั้น กิจกรรมด้านลบที่มักเกิดขึ้นเสมอคือ การเอาใจเอาเปรียบนักท่องเที่ยว ปัญหาโสเภณี การพนัน สารเสพติด อาชญากรรม

2.4 ปัญหาค่าครองชีพ สินค้าและบริการมักขึ้นราคาเมื่อมีนักท่องเที่ยวไปเที่ยวมาก ผลก็คือคนในท้องถิ่นต้องบริโภคและอุปโภคสินค้าที่มีราคาแพงตามไปด้วย โดยเฉพาะกลุ่มที่มีรายได้น้อย เช่น เกษตรกร หรือกรรมกรรับจ้าง ทำให้คนกลุ่มนี้มีรายได้น้อยพอรายจ่าย เกิดภาวะหนี้สิน และคุณภาพชีวิตต่ำลง

2.5 ความขัดแย้งทางวัฒนธรรม ไม่ว่าจะเป็นค่านิยม ความประเพณี การแต่งกาย หรืออื่นๆ ที่อาจก่อให้เกิดความขัดแย้งทางวัฒนธรรมระหว่างนักท่องเที่ยวกับคนในท้องถิ่นทั้งสิ้น เช่น การแต่งกายไม่สุภาพ การมีพฤติกรรมก่อกวน การเปลือยกายอาบแดด เป็นต้น

2.6 การลดคุณค่าของวัฒนธรรมและงานศิลปหัตถกรรม บางแห่งได้มีการนำเอาพิธีกรรมและศิลปหัตถกรรมมาเป็นสินค้าขายแก่นักท่องเที่ยว จนบางครั้งทำให้พิธีกรรมและศิลปหัตถกรรมนั้นลดคุณค่าและความศักดิ์สิทธิ์กลับกลายเป็นความรื่นเริงไป (ชยาภรณ์ ชื่นรุ่งเรือง , 2539: 32-42)

2.3.3 แนวคิดเกี่ยวกับผลกระทบด้านวัฒนธรรม

ศรัณยู วรากุลวิทย์ (2546) ได้แบ่งผลกระทบของการท่องเที่ยวต่อวัฒนธรรมเป็นผลกระทบทางบวกและลบดังต่อไปนี้

1) การท่องเที่ยวเกิดผลดีต่อวัฒนธรรมดังนี้

1.1 การแลกเปลี่ยนวัฒนธรรม อุตสาหกรรมการท่องเที่ยวเป็นสื่อในการเผยแพร่และแลกเปลี่ยนวัฒนธรรมระหว่างเจ้าบ้านคือผู้คนในท้องถิ่น และผู้มาเยือนคือ นักท่องเที่ยว ก่อให้เกิดความเข้าใจระหว่างกัน เช่น วัฒนธรรมการรับประทานอาหารคนท้องถิ่นเลียนแบบรสนิยมการรับประทานอาหารประเภทต่างๆ จากนักท่องเที่ยว คนท้องถิ่นนิยมรับประทานอาหารแฮมเบอร์เกอร์ และเครื่องดื่มต่างๆ เป็นต้น ในขณะที่เดียวกันนักท่องเที่ยวชาวต่างประเทศติดใจในรสชาติอาหารไทย สิ่งเหล่านี้เป็นการแลกเปลี่ยนวัฒนธรรมซึ่งกันและกัน

1.2 การฟื้นฟูและเผยแพร่วัฒนธรรมท้องถิ่น

1.3 การติดต่อสื่อสารระหว่างประชาชนในท้องถิ่นต่างๆ ของประเทศและของโลก กระตุ้นให้ประชากรมีการฝึกหัดการเรียนรู้ภาษาต่างประเทศอย่างกว้างขวางเพื่อใช้เป็นเครื่องมือในการติดต่อสื่อสาร

1.4 ส่งเสริมการฟื้นฟูหัตถกรรมพื้นบ้าน ซึ่งเป็นผลิตภัณฑ์ที่แสดงถึงวิถีชีวิตของผู้คนในท้องถิ่นนั้นๆ เช่น การแกะสลักไม้ เครื่องจักรสาน ผลงานเหล่านี้เป็นที่นิยมในหมู่นักท่องเที่ยวที่นิยมซื้อเป็นของที่ระลึกหรือเป็นของฝากให้แก่ญาติมิตร

2) การท่องเที่ยวส่งผลกระทบด้านลบต่อวัฒนธรรม มีดังนี้

2.1 การบิดเบือนวัฒนธรรม ขนบธรรมเนียม ประเพณีท้องถิ่น การพัฒนาอุตสาหกรรม การท่องเที่ยว ทำให้มีนักท่องเที่ยวเพิ่มขึ้นจำนวนมาก วัฒนธรรมพื้นบ้านได้รับการฟื้นฟูและส่งเสริมมากขึ้น เช่น การเล่นเพลงพื้นบ้านประเภทต่างๆ ถ้าวัฒนธรรมต่างๆ เหล่านี้ถูกนำมาจัดแสดงให้นักท่องเที่ยวชม ไม่ถูกกาลเวลาที่ควรเป็น หรือนำมาดัดแปลงในเชิงพาณิชย์ ที่มุ่งแสวงหารายได้และกำไรเพียงอย่างเดียว โดยไม่ตระหนักถึงการอนุรักษ์วัฒนธรรมดั้งเดิมไว้ วัฒนธรรมเหล่านั้นจะถูกดัดแปลง และในที่สุดวัฒนธรรมพื้นบ้านก็จะมีอะไรเหลืออยู่

2.2 การลอกเลียนศิลปะ (Plastic Art Appearance) ศิลปะเป็นสิ่งดึงดูดใจอย่างหนึ่งที่นักท่องเที่ยวมีความสนใจศึกษา จึงหลีกเลี่ยงไม่ได้ที่ต้องมีสินค้าลอกเลียนศิลปะผลิตออกมาจำหน่ายให้แก่นักท่องเที่ยว

2.3 การเปลี่ยนค่านิยม อุตสาหกรรมการท่องเที่ยวทำให้เกิดการลอกเลียนแบบระหว่างนักท่องเที่ยวและประชาชนในแหล่งท่องเที่ยว การให้ความสำคัญกับค่านิยมต่างๆ ของสังคมตะวันตก ทำให้อาจจะทิ้งขนบธรรมเนียมประเพณีและวัฒนธรรมดั้งเดิม เช่น การแต่งกาย นิยมุ่งกระโปรงและกางเกง นิยมอาหารตะวันตก เช่น อาหารจานด่วน พิซซ่า และเคเอฟซี เป็นต้น การชื่นชมกับวิถีชีวิตแบบตะวันตก ได้แก่ การท่องเที่ยวในสถานเริงรมย์ยามราตรี เป็นต้น (ศรัญญาวรากุลวิทย์, 2546: 29-30)

Douglas Pearce (1981 อ้างในคณะสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล, 2529: 18) ได้สรุปข้อเสนอนโยบายการศึกษาเรื่องผลกระทบด้านสังคมและวัฒนธรรมของการท่องเที่ยวโดยนำเอาแนวคิดของนักคิดที่ทำการศึกษารื่อง ผลกระทบด้านสังคมและวัฒนธรรมของการท่องเที่ยวในสังคมต่างๆ โดยเสนอว่าการศึกษาผลกระทบของการท่องเที่ยวเมื่อมุ่งพิจารณา ด้านสังคมและวัฒนธรรมน่าจะพิจารณาในประเด็นดังต่อไปนี้

1. ผลกระทบของการท่องเที่ยวต่อโครงสร้างประชากร เช่น การย้ายถิ่น
2. การเปลี่ยนแปลงอาชีพ
3. การเปลี่ยนแปลงของค่านิยม
4. ขนบธรรมเนียมประเพณี
5. รูปแบบการบริโภค
6. ผลกระทบที่เกิดประโยชน์หรือผลเสียในแหล่งท่องเที่ยว

Erik Cohen (1982) ได้ทำการศึกษารื่อง ดินแดนสวรรค์ การท่องเที่ยวที่พักแบบบังกะไลบนเกาะทางภาคใต้ของประเทศไทย (Marginal Paradises: Bungalow Tourism on the Islands of Southern Thailand) โดยศึกษาเปรียบเทียบระยะยาวเกี่ยวกับธรรมชาติ การแพร่กระจายทางวัฒนธรรมของการท่องเที่ยว และผลกระทบของการท่องเที่ยวของวัยรุ่นที่ชายหาด 2 แห่งทางตอนใต้ของประเทศไทย ซึ่งมีการพัฒนาที่แตกต่างกันคือ ที่ภูเก็ต (ชายหาดสบาย) และที่เกาะสมุย (ชายหาดสวัสดิ์) คำถามวิจัยของการศึกษาคั้งนี้คือ ใครคือผู้ที่ได้รับประโยชน์ที่แท้จริงจากการท่องเที่ยวแบบบังกะไล โดยเฉพาะอย่างยิ่งนานเท่าใดที่ผลประโยชน์ของการท่องเที่ยวจะเกิดขึ้นทันทีทันใดต่อชาวบ้านซึ่งอาศัยอยู่บริเวณใกล้เคียงชายหาด รวมทั้งด้านเงินที่นำมาใช้ในการพัฒนา และอะไรคือผลกระทบทางสังคมและวัฒนธรรมของการท่องเที่ยวที่แพร่กระจายเข้าไปยังภูมิภาคที่อยู่อย่างค่อนข้างเงียบสงบ พบว่า ผลกระทบของการท่องเที่ยวที่พักแบบบังกะไลต่อสังคมและเศรษฐกิจมี 4 ประการดังนี้

1. การขายหรือให้เช่าที่ดินบริเวณชายหาดให้กับนายทุน

การขายหรือให้เช่าที่ดินบริเวณชายหาดให้กับนายทุนถูกจำกัดอยู่ในกลุ่มของชาวบ้านเพียงส่วนน้อยที่เป็นเจ้าของที่ดินบริเวณชายหาด ราคาซื้อหรือเช่าที่ดินในระยะแรกมีราคาถูก แต่มีราคาสูงขึ้นในไม่กี่ปีที่ผ่านมาโดยเฉพาะอย่างยิ่งที่ชายหาดสบาย (ภูเก็ต) อย่างไรก็ตามเจ้าของที่ดินที่เป็นคนท้องถิ่นที่ชายหาดสบายส่วนใหญ่ได้ขายหรือให้เช่าที่ดินของพวกเขาแก่นายทุน ดังนั้นผู้ที่ได้รับผลประโยชน์หลักในการจัดสรรที่ดินในระยะยาวคือคนนอกพื้นที่ กรณีที่เห็นได้ชัดเจนที่สุดคือ นักธุรกิจที่เป็นคนนอกพื้นที่ซึ่งได้เช่าที่ดินเพื่อสร้างบังกะโลจำนวนเงิน 5,000 บาท ต่อปี หลังจากนั้นได้แบ่งที่ดินดังกล่าวให้เขาทำร้านอาหารเดือนละ 6,000 บาท ในขณะที่ชาวบ้านที่ขายหรือให้เช่าที่ดินก็นำเงินไปใช้ในการปรับปรุงที่อยู่อาศัย หรือให้คนอื่นยืม แต่ไม่มีใครนำเงินไปใช้ในการลงทุนเกี่ยวกับการท่องเที่ยว เมื่อชาวบ้านมีเงินก็สามารถยกระดับมาตรฐานการดำรงชีวิต และทำให้โครงสร้างทางเศรษฐกิจของหมู่บ้านดำรงอยู่ได้อย่างเข้มแข็ง แต่ไม่ได้มีการเปลี่ยนแปลงผลกระทบในเรื่องดังกล่าว Cohen กล่าวว่าผลประโยชน์ที่เกิดขึ้นนั้นทำให้ชาวบ้านมีความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น แต่ไม่ได้ทำให้เกิดโครงสร้างอำนาจภายในชุมชน เพราะอำนาจที่แท้จริงกลับตกอยู่ในมือของนายทุนที่เข้ามาซื้อหรือเช่าที่ดิน

2. กำไรจากการท่องเที่ยว

นักท่องเที่ยวรายวันนิยมการท่องเที่ยวที่มีราคาถูก ไม่ต้องมีเครื่องอำนวยความสะดวกที่หรูหรา การลงทุนในการก่อสร้างสิ่งอำนวยความสะดวกไม่ต้องใช้เงินมาก เช่น ที่ชายหาดสวัสดี (เกาะสมุย) ในปี พ.ศ.2522 การก่อสร้างบังกะโลที่มีลักษณะเป็นกระท่อมจำนวน 12-15 หลัง มีร้านอาหาร ถังเก็บน้ำ และเครื่องปั่นไฟ มีราคาในการก่อสร้างทั้งหมดไม่เกิน 150,000 บาท และจะมีราคาถูกกว่านี้หากเจ้าของที่ดินมีส่วนร่วมในการก่อสร้างด้วยตนเอง ขณะที่กระท่อมที่มีความแข็งแรงขึ้นต้องใช้การลงทุนที่สูงกว่าที่ชายหาดสบาย ส่วนร้านอาหารซึ่งโดยส่วนใหญ่สามารถก่อสร้างได้ด้วยตัวเองจะมีราคาในการก่อสร้างไม่เกิน 1,000 บาท ภายใต้สภาพเงื่อนไขดังกล่าวการเข้าสู่ธุรกิจการท่องเที่ยวจึงเป็นเรื่องง่าย ดังนั้น การแข่งขันจึงคงไว้ซึ่งการก่อสร้างที่พักที่มีราคาถูก และได้กำไรเพียงเล็กน้อย

ยิ่งไปกว่านั้นนักท่องเที่ยวรายวันมีงบประมาณที่ใช้ในการท่องเที่ยวค่อนข้างน้อย จึงใช้เงินทั้งหมดอย่างประหยัด โดยทั่วไปแล้วเฉลี่ยประมาณ 100-120 บาทต่อวัน แต่ถ้าต้องใช้เงินมากก็จะใช้เงินอย่างคุ้มค่า ส่วนนักท่องเที่ยวที่ท่องเที่ยวแบบระยะยาวจะพักในราคาถูกกว่า คือประมาณคืนละ 80 บาท ดังนั้นราคาที่แตกต่างเพียงเล็กน้อยแต่อาจจะนำนักท่องเที่ยวจากสิ่งอำนวยความสะดวกแบบหนึ่งไปสู่อีกแบบหนึ่ง หรือจากชายหาดแห่งหนึ่งไปสู่อีกแห่งหนึ่งก็ได้ นักลงทุนคน

ท้องถิ่นที่มีจำนวนน้อย ได้ทำอะไรที่ไม่มากนักจากกิจการรีสอร์ทและร้านอาหารนี้ ก็ยังมีรายได้มากกว่าเกษตรกรในท้องถิ่น Cohen ได้ประมาณว่ากลุ่มคนท้องถิ่นส่วนน้อยที่เป็นเจ้าของร้านอาหารหรือบังกะโลอาจจะได้กำไรประมาณ 5,000-10,000 บาทต่อเดือน แต่กำไรส่วนมากจะถูกนำมาแบ่งกันระหว่างญาติๆ ส่วนคนภายนอกที่เป็นเจ้าของรีสอร์ทขนาดใหญ่ จะส่งกำไรที่ได้ต่อไปยังจุดศูนย์กลางในเมือง ซึ่งรายได้เหล่านั้นไม่ได้ส่งผลดีต่อเศรษฐกิจของชุมชนท้องถิ่น

นอกจากนี้ คนท้องถิ่นที่เป็นเจ้าของรีสอร์ทหรือร้านอาหารนั้น มีแนวโน้มที่จะนำกำไรไปใช้ปรับปรุงกิจการให้ดีขึ้น หรือนำไปซื้อสินค้าต่างๆ เช่น รถยนต์ ผลประโยชน์ที่ได้รับจึงมักจะเป็นการปรับปรุงคุณภาพชีวิต ซึ่งไม่ได้ส่งผลต่อเศรษฐกิจของคนในชุมชน

3. การจ้างงานในโครงการเกี่ยวกับการท่องเที่ยว

เจ้าของกิจการและสมาชิกในครอบครัวช่วยกันทำงานทั้งที่ในชายหาดสบาย และชายหาดสวีสวีดี โดยเป็นการจ้างงานแบบงานนอกเวลา หรือแบบชั่วคราว ซึ่งส่วนมากจะจ้างญาติและเพื่อน และคนที่พอจะช่วยงานได้ และให้ค่าตอบแทนเป็นอาหารหรือค่าอาหาร เจ้าของกิจการที่เป็นคนท้องถิ่นมักไม่จ้างคนที่ไม่รู้จัก ยกเว้นเจ้าของของรีสอร์ทขนาดใหญ่ที่ชายหาดสบายจะไม่จ้างคนที่เป็นญาติกัน แต่จะจ้างคนนอกพื้นที่เข้ามาทำงาน

การท่องเที่ยวทำให้เกิดการจ้างงานโดยเฉพาะอย่างยิ่งในธุรกิจการขนส่งและการก่อสร้าง การท่องเที่ยวเป็นแหล่งที่มาของรายได้สำหรับคนขับรถประจำทาง ที่ชายหาดสบาย เกิดอาชีพขับรถมอเตอร์ไซค์รับจ้าง ซึ่งนอกจากจะได้ค่าจ้างจากนักท่องเที่ยวแล้วบางครั้งยังได้เงินจากเจ้าของรีสอร์ทด้วย แต่พนักงานขับรถมอเตอร์ไซค์รับจ้างมักจะเป็นคนนอกพื้นที่เข้ามาหางานทำในชุมชน

ในขณะที่เพื่อนและญาติส่วนมากจะช่วยเหลือกันโดยไม่คิดเงิน พนักงานประจำจะได้รับเงินเดือนน้อยเมื่อเปรียบเทียบกับมาตรฐานสากล เช่น เด็กที่ช่วยทำงานได้รับเงินเดือน 300 บาทต่อเดือน พนักงานเสิร์ฟวัยรุ่นผู้หญิง 500-600 บาทต่อเดือน คนทำอาหารและคนเฝ้าประตู 1,200-1,300 บาทต่อเดือน ในระยะหลังนั้นได้มีการกำหนดค่าจ้างขั้นต่ำอย่างน้อยวันละ 35 บาท ส่วนลูกจ้างที่สามารถพูดภาษาอังกฤษได้นั้นต้องจ้างมาจากนอกพื้นที่ ซึ่งได้รับเงินเดือนมากกว่า 3,000 บาทต่อเดือน

เนื่องจากคนท้องถิ่นมีจำนวนน้อยที่ได้ทำงานในธุรกิจที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยว และยังได้เงินเดือนที่ค่อนข้างน้อย การจ้างงานในธุรกิจนี้จึงไม่ได้เป็นปัจจัยสำคัญ และไม่มีอำนาจในการเปลี่ยนแปลงเศรษฐกิจภายในชุมชน

4. การกำหนดสินค้าและบริการเพื่อนักท่องเที่ยว

การท่องเที่ยวประเภทนันทนาการนั้น นักท่องเที่ยววัยรุ่นมักจะบริโภคสินค้าและบริการของคนท้องถิ่นที่ได้ผลิตขึ้นในประเทศไทย อย่างไรก็ตามชุมชนที่อยู่ใกล้เคียงกับชายหาดสบายและชายหาดสวัสดิ มีบทบาทเพียงเล็กน้อยในการจัดหาสินค้าอุปโภคและบริการต่างๆให้กับชายหาดทั้ง 2 แห่ง โดยพวกเขาจะขายผลไม้บางอย่างให้กับร้านอาหาร เช่น มะนาว มะละกอ สับปะรด เป็นต้น ร้านอาหารจะไม่สั่งปลาและอาหารทะเลโดยตรงจากหมู่บ้าน เนื่องจากปลา มีขนาดเล็กและไม่ตรงตามความต้องการของผู้ซื้อ รวมถึงราคาสูงและมีให้เลือกน้อย ทำให้ต้องสั่งมาจากตลาดศูนย์กลางในเมือง โดยส่วนมากเป็นตลาดของคนจีน ส่วนหนึ่งเป็นสินค้าทางการเกษตร เช่น เนื้อหมู เนื้อไก่ ปลา และอาหารทะเลอื่นๆ ผัก และผลไม้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งที่ภูเก็ต สินค้าทางการเกษตรจะมาจากภายในเกาะ ส่วนสินค้าบริโภคประเภท เครื่องดื่ม เบียร์ น้ำตาล กาแฟ เป็นต้น นำเข้ามาจากนอกพื้นที่ ที่เกาะสมุยซึ่งมีขนาดเล็กกว่าและมีความเจริญน้อยกว่า ส่วนแบ่งทางการเกษตรในการจัดหาสินค้าเพื่อตอบสนองความต้องการของนักท่องเที่ยวมีอย่างจำกัด ทำให้เกิดการกดดันด้านราคาของสินค้าบางประเภทซึ่งเป็นสาเหตุให้ขาดแคลนสินค้าอื่นๆ รวมทั้งมีการเพิ่มสินค้านำเข้า และลดระดับการพึ่งพาเศรษฐกิจภายในชุมชน

เกษตรกรที่เป็นคนท้องถิ่นได้ตอบสนองต่อการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นอย่างช้าๆ จึงไม่ทัน โดยเฉพาะอย่างยิ่งที่เกาะสมุย คนท้องถิ่นมีการเตรียมความพร้อมเพียงเล็กน้อยที่จะรับมือกับการผลิตแบบใหม่ การเปลี่ยนแปลงถูกจำกัดด้านข้อมูลข่าวสาร ทำให้ชาวไร่ชาวนาไม่มีหนทางในการได้รับประโยชน์จากการท่องเที่ยว นอกจากนี้ การเปลี่ยนแปลงทางด้านนิเวศวิทยาเกี่ยวกับการผลิตสินค้าเกษตรกรรมก็เป็นปัจจัยที่ต้องพิจารณาอย่างละเอียดด้วย

การวิเคราะห์เบื้องต้นชี้ให้เห็นว่า ชาวบ้านที่อยู่ติดกับชายหาดไม่ใช่เป็นบุคคลหลักที่ได้รับผลประโยชน์จากการพัฒนาการท่องเที่ยว และเป็นชี้ชัดเจนว่าคนท้องถิ่นเป็นผู้ที่ได้รับประโยชน์เพียงเล็กน้อย

สำหรับผลกระทบทางสังคมของการท่องเที่ยว เนื่องมาจากการแบ่งแยกระหว่างชายหาดและหมู่บ้านรอบๆ โอกาสของผลกระทบทางตรงขึ้นอยู่กับคนท้องถิ่น ยกเว้นคนงานบางคนในชายหาดที่มีเป็นส่วนน้อย อย่างไรก็ตามการท่องเที่ยวส่งผลกระทบทางสังคมที่สำคัญบางประการ ได้แก่ การเกิดอาชญากรรม การชิงทรัพย์ หนึ่งในผู้เคราะห์ร้ายส่วนใหญ่เป็นนักท่องเที่ยว (Erik Cohen, 1982: 215-219)

Erik Cohen (1984) ได้กล่าวถึงผลกระทบของการท่องเที่ยวว่า ผลกระทบของการท่องเที่ยวเป็นประเด็นการวิจัยที่ได้รับความสนใจที่สุดในสังคมวิทยาการท่องเที่ยว ซึ่งสิ่งสำคัญในการศึกษานั้นมุ่งเน้นที่การศึกษาผลกระทบต่อคนท้องถิ่นหรือต่อชุมชน โดยส่วนใหญ่ได้จำแนก

ผลกระทบของการท่องเที่ยวเป็นผลกระทบทางด้านเศรษฐกิจและสังคม และผลกระทบทางด้านวัฒนธรรม

ในการศึกษาผลกระทบทางด้านเศรษฐกิจและสังคมนั้น มีหัวข้อหลัก 8 ประการ ได้แก่ การแลกเปลี่ยนเงินตราต่างประเทศ รายได้ที่เกิดขึ้นกับคนท้องถิ่น การจ้างแรงงานท้องถิ่น ค่าตอบแทนการกระจายรายได้ การเป็นเจ้าของและควบคุมกิจการ การพัฒนา และเงินภาษีของรัฐบาล ซึ่งการท่องเที่ยวนั้นได้กลายเป็นส่วนสำคัญในการสร้างรายได้ให้กับประเทศ ซึ่งอาจจะเป็นสาเหตุหนึ่งที่รัฐบาลได้มีการส่งเสริมการพัฒนาการท่องเที่ยวให้เจริญเติบโตขึ้นอย่างรวดเร็ว

นอกจากนี้ การท่องเที่ยวมีแนวโน้มทำให้เกิดภาวะเงินเฟ้อโดยเฉพาะอย่างยิ่งด้านอาหารและที่ดิน การท่องเที่ยวจะสร้างรายได้ให้กับผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวโดยตรง แต่การท่องเที่ยวอาจจะเป็นสาเหตุของความลำบากให้กับคนท้องถิ่นที่ไม่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยว

การพัฒนาอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวมักมีการแทรกซึมจากบุคคลภายนอก ทั้งคนในประเทศและต่างประเทศในการลงทุนด้านการเงิน กระบวนการดังกล่าวทำให้คนในท้องถิ่นไม่สามารถเข้าไปควบคุมการพัฒนาอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวได้ แต่คนท้องถิ่นย่อมได้รับผลประโยชน์ในด้านโครงสร้างพื้นฐานจากบุคคลภายนอกที่มักจะเข้าไปลงทุนในพื้นที่ที่ตนเป็นเจ้าของธุรกิจ ภายใต้สภาพเงื่อนไขดังกล่าว ทำให้การเจริญเติบโตของการท่องเที่ยวไม่ครอบคลุมทุกส่วน ก่อให้เกิดความล้มเหลวต่อส่วนอื่นๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในส่วนของภาคเกษตรกรรมจึงเป็นส่วนที่ไม่ได้รับการพัฒนา

ในพื้นที่ที่ไม่ได้รับการพัฒนาด้านการท่องเที่ยว ชาวบ้านอาจจะได้รับรายได้จากการท่องเที่ยวได้น้อยกว่า แต่ชาวบ้านเหล่านั้นก็ยังคงอนุรักษ์ความเป็นชุมชนดั้งเดิมไว้ได้มากกว่า และได้รับผลกระทบจากการท่องเที่ยวน้อยกว่า สิ่งนี้ถือเป็นโอกาสที่ดีในการเสริมสร้างเศรษฐกิจชุมชน ซึ่งการส่งเสริมการท่องเที่ยวอาจไม่เพียงพอในการกระตุ้นให้ชุมชนเกิดการพัฒนาดังอย่างยั่งยืน อย่างไรก็ตาม ยังขาดแคลนเงินลงทุนของท้องถิ่น และเทคโนโลยี รวมทั้งนักลงทุน

ผลกระทบของการท่องเที่ยวด้านวัฒนธรรมมีมากมายและหลากหลาย สามารถแบ่งหัวข้อหลักได้ 10 ประการ ได้แก่ โครงสร้างของชุมชน ความสัมพันธ์ของคนในชุมชน พื้นฐานของสังคม รูปแบบการดำรงชีวิตในสังคม การย้ายถิ่น การแบ่งงาน การแบ่งชนชั้น การกระจายอำนาจ การประทุติพิต การแต่งกายและศิลปะ หัวข้อเหล่านี้เป็นที่ยอมรับของนักวิชาการในการค้นหาประเด็นในการศึกษาเรื่องผลกระทบของการท่องเที่ยวด้านวัฒนธรรม

การท่องเที่ยวภายในชุมชนท้องถิ่นกลายเป็นสิ่งที่เกี่ยวข้องกันในระบบภายในและระหว่างประเทศมากขึ้น ทำให้ชุมชนท้องถิ่นขาดอำนาจในการตัดสินใจ การท่องเที่ยวมีแนวโน้มทำให้ความสัมพันธ์ของคนภายในชุมชนลดน้อยลง และมีความเป็นปัจเจกบุคคลมากยิ่งขึ้น เกิดความตึงเครียด และความขัดแย้งขึ้น สิ่งเหล่านี้ทำให้ชีวิตของคนท้องถิ่นมีวิถีชีวิตเปลี่ยนไปจากเดิม ส่วน

ผลกระทบหลักของการท่องเที่ยวในด้านพื้นฐานของสังคม โดยเฉพาะอย่างยิ่งในสังคมที่มีแบบแผนประเพณีที่เรียบง่าย กลายมาเป็นพื้นที่เพื่อการพาณิชย์ หรือใช้เพื่อผลประโยชน์ส่วนตัว ยิ่งไปกว่านั้นการพิจารณาเศรษฐกิจในท้องถิ่นเกี่ยวกับทัศนคติและความสัมพันธ์ในท้องถิ่นไม่เพียงแต่เป็นการติดต่อสื่อสารกับนักท่องเที่ยวแต่เป็นการติดต่อสื่อสารเพื่อธุรกิจของชาวบ้านด้วยตนเอง

Cohen ซึ่งว่านักวิจัยหลายท่านได้กล่าวถึงผลกระทบของการท่องเที่ยวต่อรูปแบบการดำรงชีวิตในสังคมว่า การท่องเที่ยวเป็นกิจกรรมที่ส่งผลกระทบต่อวิถีชีวิตของเกษตรกรในชุมชนทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิตในแต่ละวันระหว่างการทำงานและการพักผ่อนสำหรับลูกจ้างในโรงงานอุตสาหกรรม ซึ่งอาจจะส่งผลกระทบต่อรูปแบบของครอบครัว

การท่องเที่ยวทำให้เกิดโอกาสการจ้างงานในพื้นที่ที่มีการท่องเที่ยว ทำให้ประชาชนในท้องถิ่นไม่พอพไปทำงานข้างนอก โดยเฉพาะอย่างยิ่งคนว่างงานและแรงงานเด็ก เช่น ในพื้นที่ที่เป็นเกาะหรือภูเขา นอกจากนี้การท่องเที่ยวยังสามารถดึงดูดคนภายนอกให้เข้ามาทำงาน ดังนั้นในพื้นที่ที่มีการท่องเที่ยวมีการเจริญเติบโตสูง การท่องเที่ยวจะเป็นตัวกระตุ้นที่ทำให้เกิดความเป็นเมืองเกิดขึ้น

ผลกระทบของการท่องเที่ยวที่ส่งผลกระทบต่อการแบ่งงาน ซึ่งมีให้เห็นอยู่ทั่วไปคือ การแบ่งงานระหว่างเพศ ซึ่งเมื่อแรงงานเด็กผู้หญิงเข้าไปทำงานด้านการท่องเที่ยว เช่น งานบริการในโรงแรมหรืองานขายของที่ระลึก จะส่งผลกระทบต่อสถานภาพครอบครัว เนื่องจากมีหน้าที่ที่ต้องรับผิดชอบนอกบ้าน ทำให้เวลาในการดูแลลูกและสามีลดน้อยลง โอกาสเช่นนี้ได้นำไปสู่ความขัดแย้งและการหย่าร้างภายในครอบครัวสูงขึ้น ส่วนผลกระทบของการท่องเที่ยวที่ส่งผลกระทบต่อการแบ่งชนชั้นส่วนใหญ่คือ ความแตกต่างทางสังคมและช่องว่างระหว่างชนชั้นของคนในท้องถิ่น การเปลี่ยนแปลงดังกล่าวสะท้อนให้เห็นถึงการเพิ่มขึ้นของการแบ่งชนชั้นที่มีสาเหตุจากการท่องเที่ยว และความไม่เสมอภาคในการกระจายรายได้

นอกจากนี้การท่องเที่ยวยังเป็นตัวกระตุ้นให้เกิดการประพจน์ผิดหลายประเภท เช่น การลักขโมย ขอลาน การขายบริการทางเพศ และการหลอกลวงนักท่องเที่ยว เป็นต้น ซึ่งในบางครั้งเป็นการพูดเกินความเป็นจริง โดยเฉพาะในด้านการขายบริการทางเพศ นอกจากนี้ การท่องเที่ยวยังส่งผลกระทบในด้านการแต่งกายและศิลปะอย่างกว้างขวาง และได้กลายเป็นสินค้าทางเศรษฐกิจให้กับบุคคลภายนอกท้องถิ่น ซึ่งไม่รู้จักถึงประเพณีดั้งเดิม ไม่ว่าจะเป็นด้านภาษา และคุณค่าของประเพณี ทั้งนี้การฟ้อนรำ พิธีทางศาสนา และการแต่งกายของคนท้องถิ่นได้ถูกดัดแปลงไปจากเดิมเป็นศิลปะใหม่เพื่อประโยชน์จากการท่องเที่ยว สิ่งที่เคยเป็นวัฒนธรรมของชุมชนได้เปลี่ยนแปลงไปเป็นสินค้าสำหรับการท่องเที่ยว (Erik Cohen, 1984: 61-64)

นอกจากนี้ Julian Steward (1977) เสนอว่าการเข้าใจกระบวนการเปลี่ยนแปลง จำเป็นต้องเข้าใจในลักษณะ "กระบวนการ" (process) ที่ต่อเนื่องเป็นช่วงๆ ไป โดยอาจเริ่มต้นจากประชากรที่

เพิ่มขึ้น การเปลี่ยนแปลงในระบบการผลิต เงินตราและการค้า โดยทั่วไปการเปลี่ยนแปลงในสังคมแบบประเพณีจะเกิดขึ้นเมื่อมีการปะทะสังสรรค์ รวมถึงวัฒนธรรมท้องถิ่นดั้งเดิมกับวัฒนธรรมที่มาจากภายนอก ฉะนั้นในยุคโลกาภิวัตน์ การเปลี่ยนแปลงที่สำคัญของกลุ่มซึ่งเป็นชนกลุ่มน้อยมักจะเกิดจากอิทธิพลของวัฒนธรรมจากภายนอกที่บังคับและกำหนดให้กลุ่มนั้นๆ ต้องปรับตัวและเปลี่ยนแปลงเพื่อการอยู่รอด การเข้าใจการเปลี่ยนแปลงดังกล่าวเป็นสิ่งที่จำเป็นที่จะต้องเข้าใจวัฒนธรรมประเพณีดั้งเดิมก่อน เพื่อจะรู้ว่าอะไรที่เปลี่ยนไปและเปลี่ยนไปในทิศทางใด

ความทันสมัยอาจจะเกิดขึ้นเฉพาะกับบางแง่มุมของสังคม และอาจไปช่วยกระตุ้นให้เกิดการเปลี่ยนแปลงอย่างต่อเนื่องขึ้นในสังคมนั้นๆ เช่น การเปลี่ยนแปลงในเรื่องอาหาร เสื้อผ้า แต่เราไม่อาจมองข้ามปัจจัยภายนอกที่สำคัญ ที่ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงอย่างมากภายในสังคมนั้นๆ เช่น การกระจายตัวของอุตสาหกรรม ระบบเศรษฐกิจเงินตรา ระบบการศึกษา และอื่นๆ ทั้งที่เป็นผลมาจากการเข้ามาของรัฐ และธุรกิจเอกชน

Julian Steward ให้ความสำคัญกับกระบวนการผสมกลมกลืนทางวัฒนธรรม (acculturation) ที่เป็นผลจากการปฏิสังสรรค์ระหว่างวัฒนธรรมดั้งเดิมและวัฒนธรรมภายนอกที่มีอิทธิพลมากกว่า จนเกิดการยอมรับเอาวัฒนธรรมจากภายนอกเข้ามาใช้ในชีวิตประจำวัน และก่อให้เกิดผลกระทบต่อส่วนอื่นๆ ของสังคมและวัฒนธรรมอย่างมาก โดยเฉพาะสังคมที่อยู่โดดเดี่ยวและอยู่ห่างไกล อิทธิพลจากภายนอกมักจะมีผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงชีวิต สังคม และวัฒนธรรมของคนท้องถิ่น เช่น การเข้ามาของเศรษฐกิจเชิงพาณิชย์ มีผลให้เกิดการแลกเปลี่ยนสิ่งของ กลายมาเป็นการใช้เงินตราเป็นสื่อในการแลกเปลี่ยน การเข้าไปเกี่ยวข้องกับระบบตลาดทำให้การร่วมมือตามประเพณีเหือดหายไป ที่ดินกลายเป็นสินค้าที่ซื้อขายแลกเปลี่ยนได้ การเปลี่ยนแปลงดังกล่าว ไม่ได้เกิดจากการที่วัฒนธรรมหลักของรัฐและวัฒนธรรมของท้องถิ่นมาปฏิสัมพันธ์กันเท่านั้น ปัจจัยสำคัญที่นำการเปลี่ยนแปลงจะเกิดขึ้นจากตัวแทนของการเปลี่ยนแปลง (change agents) ทั้งที่เป็นจากคนภายใน และภายนอกท้องถิ่น สำหรับคนภายนอกตัวแทนเหล่านี้ได้แก่ เจ้าหน้าที่รัฐที่ทำงานในด้านต่างๆ เช่น การเมืองการปกครอง การศึกษา การแพทย์ การแนะนำเทคนิคใหม่ๆ ในภาคเกษตรกรรม และการแนะนำในด้านเทคนิควิทยาการที่เกี่ยวข้องกับอุตสาหกรรม พ่อค้า นายหน้า คนกลาง เหล่านี้ล้วนแต่เป็นตัวนำการเปลี่ยนแปลง

กระบวนการเปลี่ยนแปลงที่เกิดจากปัจจัยภายนอก หากเกิดรวดเร็วรุนแรงจะกลายเป็นกระบวนการปฏิวัติ (revolutionary process) หากเกิดการปรับตัวจากภายในลักษณะทั่วไป อาจเรียกว่าเป็นกระบวนการวิวัฒนาการ (evolutionary process) การเปลี่ยนแปลงจะสำเร็จออกมาในรูปลักษณะอย่างไรจึงขึ้นอยู่กับกระบวนการ และรูปลักษณะที่ปรากฏ ในช่วงอาณานิคมเราจะเห็นกระบวนการทั้งสองอย่างชัดเจน สิ่งสำคัญอีกประการหนึ่งที่จะต้องพิจารณาในเรื่องนี้คือ แม้ว่าปัจจัยและกระบวนการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในสังคมต่างๆ แม้จะมีลักษณะคล้ายคลึงกันก็

ไม่จำเป็นที่ต้องมีผลที่เหมือนกัน หมายความว่า การเปลี่ยนแปลงในโครงสร้างและการจัดระเบียบสังคม แม้จะเกิดจากปัจจัยเดียวกัน เช่น การค้าเชิงพาณิชย์ การเลิกระบบการปกครองท้องถิ่น แต่สังคมต่างกันผลที่ออกมาไม่จำเป็นต้องเหมือนกัน พื้นฐานของสังคมวัฒนธรรม มีผลต่อการรับและปฏิเสธตอบโต้ที่ต่างกัน ทำให้สังคมที่เกิดใหม่ต่างกัน

ตรงจุดนี้ Julian Steward ได้เสนอแนวความคิดเกี่ยวกับการกระจายตัวทางวัฒนธรรม (cultural diffusion) ปรากฏการณ์นี้เกิดขึ้นโดยทั่วไปในการที่วัฒนธรรมที่มีพลังจะกระจายตัวจากศูนย์กลางไปยังส่วนอื่นๆ ของสังคมและโลก การรับวัฒนธรรมในรูปของการกระจายตัวทางวัฒนธรรมนั้นเป็นปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นทั่วไปในปัจจุบัน ในโลกยุคอุตสาหกรรมการกระจายตัวทางวัฒนธรรมอาจหมายถึง การครอบงำ หรือพึ่งพา (dependency) ของสังคมที่กำลังพัฒนา หรือเปลี่ยนแปลงที่มีต่อสังคมที่พัฒนาในด้านอุตสาหกรรมและการพาณิชย์อย่างเข้มแข็ง สิ่งสำคัญ 2 ประการที่จะต้องพิจารณาคือ การกระจายตัวทางวัฒนธรรมหากเป็นเรื่องเล็กน้อย เช่น แฟชั่น การแต่งกาย อาจมีผลกระทบต่อสังคมท้องถิ่นน้อยกว่าการเปลี่ยนแปลงพื้นฐานทางโครงสร้าง เช่น วิธีคิด วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี ตลอดจนความเชื่อศาสนา และพิธีกรรม สิ่งต่างๆ เหล่านี้อาจเกิดจากลักษณะย่อยทางวัฒนธรรม (cultural traits) ซึ่งจะนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงที่สำคัญอื่นๆ อีกก็ได้ และอาจเป็นไปในแนวทางที่กลับกันได้เช่นกัน

กระบวนการรับอิทธิพลจากวัฒนธรรมภายนอกที่มีผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงภายใน เป็นสองกระบวนการที่ควบคู่กันไป Julian Steward ได้ยกแนวคิดเกี่ยวกับการหยาบย้อมทางวัฒนธรรม (acculturation) ซึ่งเป็นกระบวนการที่เกิดขึ้นจากการที่คนท้องถิ่นเป็นผู้รับและคนภายนอกเป็นผู้ให้ การรับวัฒนธรรมอาจเกิดขึ้นถึงระดับที่คนในสังคมไม่รู้สึกรว่าตนรับเอาวัฒนธรรมจากภายนอก แต่กลายเป็นความเคยชิน ในระดับสังคมการผสมกลมกลืนทางวัฒนธรรม (acculturation) หรือผสมผสานทางวัฒนธรรม (assimilation) เป็นเรื่องของการติดต่อสัมพันธ์กันระหว่างสังคม คนอื่นรับเอาวัฒนธรรมไทย ในขณะที่คนไทยรับเอาวัฒนธรรมของชาวต่างชาติในอัตราสูง ทำให้เกิดการผสมผสานทางวัฒนธรรมของทั้งสองกลุ่ม การให้และการรับวัฒนธรรมหากเป็นไปโดยสมัครใจก็จะไม่มีปัญหา แต่หากเป็นการบังคับให้รับ ความขัดแย้งทางสังคมและวัฒนธรรมก็จะตามมา ลักษณะเช่นนี้เกิดขึ้นได้เสมอระหว่างชนกลุ่มใหญ่และชนกลุ่มน้อยในสังคม และในโลกที่ไม่เท่าเทียมกันในเชิงอำนาจ

2.4 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

เมื่อกล่าวถึงผลกระทบของกิจกรรมการท่องเที่ยว โดยทั่วไปมักจะมองถึงผลกระทบที่เกิดขึ้นโดยทันทีเช่น ผลกระทบด้านการเพิ่มรายได้ การสร้างงาน การพัฒนาโครงสร้างพื้นฐาน ฯลฯ ทั้งๆ ที่ผล

กระทบด้านอื่นก็มีอยู่ไม่น้อย โดยเฉพาะอย่างยิ่งผลกระทบทางด้านสังคมและวัฒนธรรม ซึ่งเป็นผลกระทบที่เกิดขึ้นอย่างช้าๆจนคนส่วนใหญ่เกือบไม่ได้มองเห็นว่าเป็นผลที่เกิดจากการท่องเที่ยวหรือกิจกรรมการท่องเที่ยว แม้แต่หน่วยงานที่ทำหน้าที่ในด้านการส่งเสริมการท่องเที่ยวเอง ก็ไม่ได้คาดคิดถึงผลกระทบในด้านนี้มาก่อน ทั้งนี้จะเห็นได้จากแผนพัฒนาการท่องเที่ยวของประเทศในแผนฉบับแรกซึ่งเริ่มจัดทำเมื่อปี พ.ศ.2519 แผนฉบับดังกล่าว ได้กล่าวถึงเฉพาะการพัฒนาด้านกายภาพเพื่อให้เกิดความสะดวกสบาย และความพึงพอใจต่อนักท่องเที่ยวสูงสุดซึ่งผลการดำเนินงานส่งเสริมการท่องเที่ยวภายหลังมีแผนพัฒนาการท่องเที่ยวฉบับแรกแล้วปรากฏว่าประสบความสำเร็จอย่างดียิ่ง ธุรกิจการท่องเที่ยวได้มีการขยายตัวอย่างมากจนทำให้แหล่งท่องเที่ยวต่างๆ ที่เคยมีความสวยงามตามธรรมชาติ เกิดความเสื่อมโทรมลงมาก ขณะเดียวกันการกระจายรายได้จากการท่องเที่ยวก็ดูเหมือนจะไม่ตกถึงมือประชาชนในท้องถิ่นเท่าที่ควร นอกจากนี้ การเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรมที่เกิดขึ้นเป็นที่คาดว่า เป็นผลมาจากธุรกิจการท่องเที่ยวด้วยเช่นกัน การศึกษาในประเด็นที่เกี่ยวข้องกับผลกระทบของกิจกรรมการท่องเที่ยว จึงได้รับความสนใจและมีการทำการศึกษาในหลายแห่ง อาทิเช่น

1) ผลกระทบของการท่องเที่ยวต่อการเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิต

สมชัย สายสุขสวัสดิ์ (2537) ได้ทำการศึกษาเรื่อง "ผลกระทบของการพัฒนาอุตสาหกรรมชายฝั่งทะเลตะวันออกต่อการปรับเปลี่ยนวิถีชีวิต" พบว่า การที่ชุมชนมาบชลูดตั้งอยู่ใกล้กับนิคมอุตสาหกรรมมาบตาพุด ประกอบกับปัจจัยส่วนบุคคล ซึ่งได้แก่ ระดับการศึกษา ลักษณะการใช้ประโยชน์จากที่ดิน รายได้และหนี้สินของชาวมาบชลูด มีผลต่อการปรับเปลี่ยนวิถีชีวิตของชาวมาบชลูดในการปรับตัวเพื่อชีวิตที่อยู่รอด โดยปัจจุบันชาวมาบชลูดส่วนมากประกอบอาชีพนอกภาคเกษตรกรรม กล่าวคือ คนวัยหนุ่มสาวที่มีระดับการศึกษาสูง และต้องการประกอบอาชีพที่มีรายได้ดี มักจะเป็นแรงงานภาคอุตสาหกรรม ส่วนชาวมาบชลูดโดยทั่วไป ไม่จำกัดระดับการศึกษาแต่มีความต้องการประกอบอาชีพที่มีรายได้ดีมักจะเป็นแรงงานหรือผู้ประกอบการภาคบริการ จึงทำให้ชาวชุมชนมาบชลูดมีความนิยมในการประกอบอาชีพนอกภาคเกษตรกรรม ส่งผลให้เห็นความสำคัญของการศึกษาที่เป็นตัวกำหนดหนึ่งในการประกอบอาชีพ และมีความปรารถนาต่อรูปแบบครอบครัวของตนเป็นครอบครัวเดี่ยว ในขณะที่เดียวกันการมีเวลาน้อยลงที่จะอยู่ร่วมกันในครอบครัวเป็นสิ่งที่แสดงถึงความสัมพันธ์ภายในครอบครัวและเพื่อนบ้านที่น้อยลง

2) ผลกระทบของการท่องเที่ยวด้านเศรษฐกิจ

นิธิตา ประยงค์ (2530) ได้ทำการศึกษาเรื่อง "การเปลี่ยนแปลงด้านเศรษฐกิจ และสังคม เนื่องจากการท่องเที่ยว กรณีศึกษา อำเภอเกาะสมุย จังหวัดสุราษฎร์ธานี" โดยทำการศึกษา ประชาชนที่อาศัยอยู่บนเกาะสมุย โดยแบ่งกลุ่มที่ทำการศึกษาเป็น 2 กลุ่ม คือ กลุ่มที่เกี่ยวกับการท่องเที่ยว คือ ประชากรที่มีอาชีพเกี่ยวกับการท่องเที่ยวและอยู่บริเวณใกล้เคียงกับแหล่งท่องเที่ยว และกลุ่มที่ไม่เกี่ยวกับการท่องเที่ยว คือ ประชากรที่มีอาชีพไม่เกี่ยวกับการท่องเที่ยว ผู้ประกอบกิจการที่ไม่เกี่ยวกับการท่องเที่ยว และประชากรที่อาศัยอยู่ไกลจากแหล่งท่องเที่ยว พบว่า กลุ่มที่เกี่ยวกับการท่องเที่ยวมีการเปลี่ยนแปลงด้านเศรษฐกิจมากกว่ากลุ่มที่ไม่เกี่ยวกับการท่องเที่ยว ซึ่งการเปลี่ยนแปลงดังกล่าวอาจกล่าวโดยสรุปได้ว่า การท่องเที่ยวทำให้เกาะสมุยพัฒนาในแง่ของความเจริญท้องถิ่น ด้านสิ่งอำนวยความสะดวก แต่ในด้านเศรษฐกิจ นอกจากทำให้รายได้สูงขึ้นแล้วยังทำให้ค่าครองชีพสูงขึ้นด้วย เนื่องจากมีการเพิ่มการบริโภคมากขึ้นทำให้ราคาสินค้าและบริการมีราคาสูง ซึ่งเป็นผลกระทบต่อประชาชนทั่วทั้งเกาะสมุย ในขณะที่รายได้เพิ่มขึ้นเฉพาะกลุ่มที่ได้ประโยชน์จากการท่องเที่ยวเท่านั้น แต่ค่าครองชีพสูงเป็นผลต่อทั้งกลุ่มที่เกี่ยวกับการท่องเที่ยว และกลุ่มที่ไม่เกี่ยวกับการท่องเที่ยว ซึ่งเป็นคนส่วนใหญ่ของสังคม ทำให้เกิดรายได้ไม่พอรายจ่าย ประกอบกับเกิดภาวะตกต่ำของราคามะพร้าวซึ่งเป็นพืชเศรษฐกิจของเกาะสมุย

งานวิจัยของ วนิตา วชิรประเสริฐกุล (2541) เรื่อง "ผลกระทบจากการพัฒนาการท่องเที่ยวที่มีต่อเมืองพัทยา" ที่พบเช่นเดียวกันว่า การพัฒนาการท่องเที่ยวทำให้เมืองพัทยาเจริญเติบโต เกิดการขยายตัวของเมืองไปตามแนวชายฝั่งทะเลจากด้านเหนือลงไปด้านใต้ การพัฒนาก่อให้เกิดประโยชน์ในเชิงเศรษฐกิจในด้านรายได้จากการท่องเที่ยวเพิ่มสูงขึ้น และส่งผลกระทบต่อสภาพแวดล้อมเมืองพัทยา ได้แก่ การพัฒนาโครงสร้างพื้นฐาน การพัฒนาที่ดิน การสร้างงานสร้างอาชีพ และการเพิ่มสิ่งอำนวยความสะดวกด้านการท่องเที่ยว

งานของ พิศมัย จารุจิตติพิพัฒน์ (2535) ที่ทำการศึกษาเรื่อง "ผลกระทบของการพัฒนาอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวต่อเศรษฐกิจและการศึกษาในเกาะสมุย" ได้รับผลคล้ายคลึงกันโดยศึกษาทั้งในระดับชุมชนและระดับครัวเรือน พบว่า การพัฒนาอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวทำให้เกิดรายได้และการจ้างงานของทั้ง 2 กลุ่ม เพราะค่าใช้จ่ายของนักท่องเที่ยวเป็นรายได้ทางตรงที่ตกแก่ประชาชนท้องถิ่น ซึ่งส่งผลให้เกิดการกระจายรายได้

เช่นเดียวกับการศึกษาของ ปรีชา อุปโยธิน และ สุรียา วีรวงศ์ (2521) ได้ทำการศึกษาเรื่องผลกระทบของการท่องเที่ยวทางด้านสังคมและวัฒนธรรมในประเทศไทย พบว่า การท่องเที่ยวมีบทบาทต่อการเปลี่ยนแปลงทางด้านต่างๆ ในพื้นที่ โดยเฉพาะในด้านสังคมนั้น การท่องเที่ยวก่อให้เกิดการจ้างงานและการกระจายรายได้ในท้องถิ่น หากแต่รายได้ยังอยู่ในเกณฑ์ต่ำ

และเป็นแรงงานที่มีความรู้ความชำนาญต่ำเป็นส่วนมาก แรงงานที่มีฝีมือและรายได้สูงส่วนใหญ่เป็น คนต่างถิ่นที่มาจากกรุงเทพมหานคร ส่วนการเจริญเติบโตของชุมชนรอบแหล่งท่องเที่ยวนั้นเป็นไป อย่างรวดเร็วอย่างเห็นได้ชัดในรูปของการค้าและการบริหาร อีกทั้งมีการเปลี่ยนแปลงการใช้ ประโยชน์จากที่ดิน กล่าวคือ ที่ดินที่มีคุณภาพเหมาะสมกับการเกษตรเปลี่ยนไปสู่พาณิชย์กรรมและ การบริการอันนำไปสู่การกว้านซื้อที่ดินเพื่อการเก็งกำไร ซึ่งส่งผลให้ต้นทุนการผลิตทั้งทางด้านการ เกษตรกรรมและพาณิชย์กรรมสูงขึ้นได้ในอนาคต ตลอดจนนำไปสู่การเคลื่อนย้ายแรงงานจากภาค เกษตรไปสู่ภาคอุตสาหกรรมและการบริการ และการบุกเบิกที่ดินในเขตป่าสงวนในที่สด

นอกจากนี้ ปิยนุช คงวิทยากุล (2540) ได้ทำการศึกษาเรื่อง “ผลกระทบของการพัฒนาการ ท่องเที่ยวที่มีต่อการใช้ที่ดินและสภาพแวดล้อมของเกาะสมุย จังหวัดสุราษฎร์ธานี” พบว่า การ ท่องเที่ยวทำให้เกิดการสร้างงาน และสร้างอาชีพ จากเดิมที่คนเกาะสมุยประกอบอาชีพทำสวน มะพร้าวอย่างเดียว เมื่อการท่องเที่ยวเข้ามามีบทบาทในเกาะสมุย ทำให้สังคมเกาะสมุยเปลี่ยนจาก จากสังคมเกษตรกรรมมาเป็นสังคมพาณิชย์กรรม และบริการมากขึ้น โดยเฉพาะอาชีพที่เกี่ยวกับการ ท่องเที่ยว ทำให้วิถีชีวิตแบบสังคมเกษตรกรรมลดน้อยลง มีการถ่ายเทแรงงานจากภาคเกษตรกรรมสู่ อุตสาหกรรมการท่องเที่ยว ทำให้เกิดปัญหาการขาดแคลนแรงงานภาคเกษตรเพราะแรงงานหนุ่มสาว ส่วนใหญ่เข้ามาทำงานภาคบริการ

เช่นเดียวกับงานของ สมชัย สายสุขสวัสดิ์ (2537) ที่พบว่า การที่ชุมชนมาบชลูดตั้งอยู่ ใกล้กับนิคมอุตสาหกรรมมาบตาพุด มีผลต่อการปรับเปลี่ยนวิถีชีวิตของชาวมาบชลูดในการ ปรับตัวเพื่อชีวิตที่อยู่รอด โดยปัจจุบันชาวมาบชลูดส่วนมากประกอบอาชีพนอกภาคเกษตรกรรม กล่าวคือ คนวัยหนุ่มสาวที่มีระดับการศึกษาสูง และต้องการประกอบอาชีพที่มีรายได้ดีมักจะเป็น แรงงานภาคอุตสาหกรรม ส่วนชาวมาบชลูดโดยทั่วไปไม่จำกัดระดับการศึกษาแต่มีความต้องการ ประกอบอาชีพที่มีรายได้ดีมักจะเป็นแรงงานหรือผู้ประกอบการภาคบริการ จึงทำให้ชาวชุมชน มาบชลูดมีความนิยมในการประกอบอาชีพนอกภาคเกษตรกรรม

3) ผลกระทบของการท่องเที่ยวด้านสังคม

นิธิดา ประยงค์ (2530) พบว่าการเปลี่ยนแปลงทางสังคมที่เป็นผลมาจากการท่องเที่ยว นั้นไม่พบการเปลี่ยนแปลงที่รุนแรงชัดต่อวัฒนธรรม ทั้งนี้อาจเนื่องจากเกาะสมุยเป็นแหล่ง ท่องเที่ยวประเภทธรรมชาติ ไม่ใช่ประเภทวัฒนธรรม ที่นักท่องเที่ยวจะเข้ามาสัมผัสชีวิตความเป็น อยู่ของประชาชนทั่วทั้งเกาะ แต่นักท่องเที่ยวของเกาะสมุยจะมีเฉพาะที่ชุมชนหน้าทอน แหล่งท่องเที่ยวต่างๆ และส่วนใหญ่ที่ชายหาดเท่านั้น ซึ่งทำให้เกิดการปะทะสังสรรค์ระหว่าง นักท่องเที่ยวกับคนท้องถิ่นเฉพาะกลุ่มที่เกี่ยวกับการท่องเที่ยวเป็นส่วนใหญ่ นอกจากนี้ ยังพบว่า

การท่องเที่ยวทำให้คนในท้องถิ่นมีความทันสมัยมากขึ้น โดยเฉพาะในกลุ่มที่เกี่ยวกับการท่องเที่ยว พบว่ามีความทันสมัยในระดับสูง ส่วนกลุ่มที่ไม่เกี่ยวกับการท่องเที่ยว พบว่ามีความทันสมัยในระดับปานกลาง ซึ่งความทันสมัยนี้มีผลทำให้คนยอมรับนวัตกรรมใหม่ๆ อันเป็นสัญลักษณ์ที่ดีต่อการพัฒนาใดๆ ก็ตามในชุมชนต่อไปในอนาคต

เช่นเดียวกับ ปิยนุช คงวิทยากุล (2540) พบว่า วิถีชีวิตของประชาชนในด้านสังคมได้เปลี่ยนแปลงไป เนื่องจากรายได้ที่ได้รับจากการขยายตัวของการท่องเที่ยว สามารถยกระดับความเป็นอยู่ของคนในท้องถิ่นให้สูงขึ้น พฤติกรรมทางสังคมที่เกิดขึ้นเป็นการเลียนแบบลักษณะของสังคมเมือง ยึดวัตถุและเห็นความสำคัญของเงิน ความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ตามแบบสังคมชนบท และความสัมพันธ์ที่ค่อนข้างแน่นแฟ้นแบบระบบเครือญาติที่มีมาแต่เดิมลดน้อยลง นอกจากนี้ยังเกิดปัญหาสังคม เช่น ปัญหาอาชญากรรม ยาเสพติด เป็นต้น

ในขณะที่ ยาวลักษณ์ ศรีสุกใส (2545) ศึกษา "การเปลี่ยนแปลงทางสังคม-เศรษฐกิจ และวัฒนธรรม: ศึกษากรณี ชาวเลสังกาอู๋ อ.เกาะลันตา จ.กระบี่" พบว่า พัฒนาการการเปลี่ยนแปลงทางด้านสังคมในด้านความสัมพันธ์ในครอบครัวและชุมชนนั้น เมื่อชาวบ้านต้องออกไปทำงานรับจ้างมากขึ้นและต้องเร่งรีบที่จะออกไปทะเลเพื่อให้ได้ผลผลิต ทำให้ความสัมพันธ์ในครอบครัวของชาวเลนั้นห่างเหินลงไป เพราะแม้แต่ผู้หญิงก็ต้องออกไปเป็นแรงงานรับจ้างกันมากขึ้น และครอบครัวเป็นครอบครัวเดียวกันมากขึ้นเพราะต้องแยกครอบครัวออกไปหากินเป็นของตัวเอง ความสัมพันธ์ของคนในหมู่บ้านเป็นไปโดยมีเงินเข้ามาเกี่ยวข้องมากขึ้น เช่น การสร้างบ้านของชาวเลเมื่อก่อนจะออกปากช่วยกันสร้างใช้แรงงานในครอบครัวและเพื่อนบ้านก็จะมาช่วยกันคนละไม้คนละมือ โดยที่ไม่มีเงินตอบแทนแต่เป็นการหุงหาอาหารมาเลี้ยงคนที่มาช่วยแทน แต่ในปัจจุบันการที่จะมาช่วยลงแรงในการสร้างบ้านให้เพื่อนบ้าน เช่นในอดีตนั้นต้องได้รับค่าตอบแทนแรงงานเป็นตัวแทนตอบแทนความมีน้ำใจ ไม่ใช่การเลี้ยงอาหารเหมือนแต่ก่อน

นอกจากนี้การศึกษาของ กฤติยาภรณ์ ไชยธวัช (2533) ได้ทำการศึกษาเรื่อง "ผลกระทบของการพัฒนาการท่องเที่ยวที่มีต่อธรรมชาติและสภาพภูมิศาสตร์: ศึกษาเปรียบเทียบกรณีชาวไทยพุทธและชาวไทยมุสลิม อำเภอเกาะสมุย จังหวัดสุราษฎร์ธานี" พบว่า การขยายตัวของการท่องเที่ยวก่อให้เกิดผลกระทบต่อสังคม คือ การย้ายถิ่นของประชากรเข้ามาอยู่ในชุมชนที่เป็นแหล่งท่องเที่ยว เกิดสถานเริงรมย์ต่างๆ มากมาย เพื่อสนองความต้องการของนักท่องเที่ยว อาทิ พหุบริการทางเพศ และปัญหายาเสพติดในกลุ่มวัยรุ่น

4) ผลกระทบของการท่องเที่ยวด้านวัฒนธรรม

กฤติยาภรณ์ ไชยธวัช (2533) ศึกษาพบว่า ผลกระทบของการท่องเที่ยวที่มีต่อการเปลี่ยนแปลงด้านวัฒนธรรม คือ การแต่งกายของคนท้องถิ่น โดยรับเอาการแต่งกายของสังคมเมือง หรือแบบสากลทั่วไปแทนการแต่งกายแบบพื้นเมือง การเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมกรปฏิบัติตนต่อเพื่อนต่างเพศ โดยการคบหาสมาคมของชายและหญิงจะแสดงออกโดยเปิดเผยมากขึ้น ความมีน้ำใจค่อยๆหมดไปจากสังคม การเคารพเชื่อฟังผู้อาวุโสในสังคมลดน้อยลง

นอกจากนี้ ขวัญศิริ เจริญทรัพย์ (2541) ได้ทำการศึกษาเรื่อง "ผลกระทบของโครงการพัฒนาพื้นที่บริเวณชายฝั่งทะเลตะวันออกต่อคุณภาพชีวิตชุมชนหนองแปน เทศบาลตำบลมาบตาพุด" พบว่า ชาวบ้านส่วนใหญ่มีค่านิยมด้านอุปโภคบริโภคมากขึ้น เห็นได้จากสิ่งอำนวยความสะดวกต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นเครื่องใช้ไฟฟ้าภายในบ้าน การซื้ออาหารประเภทฟาสต์ฟู้ดส์ การใช้สินค้าที่มียี่ห้อ เป็นต้น สิ่งเหล่านี้ล้วนเป็นสัญลักษณ์ของการบริโภคทั้งสิ้น คล้ายคลึงกับการศึกษาของ เยาวลักษณ์ ศรีสุกใส (2545) ที่พบว่า วัฒนธรรมในด้านประเพณีได้เปลี่ยนแปลงไป เนื่องจากการเข้ามาในด้านเศรษฐกิจ ทำให้ชาวเลนั้นมีค่านิยมทางวัตถุมากขึ้น คือ ทำให้ค่านิยมด้านประเพณีลดน้อยลงไป เช่น ในอดีตประเพณีลอยเรือของชาวเลนั้น ชาวเลทุกคนครอบครัวจะไม่มีใครอยู่บ้านเลย ในระยะที่ประกอบพิธีลอยเรือเป็นเวลา 3 วัน และจะไม่กลับบ้านจนกว่าพิธีจะเสร็จสิ้น แต่ในปัจจุบันเนื่องจากชาวเลมีข้าวของเครื่องใช้ภายในบ้านมากกว่าในอดีตซึ่งเป็นของที่มีค่าและมีราคา เช่น ตู้เย็น เครื่องยนต์เรือ เรือหางยาว เป็นต้น ทำให้ชาวเลนั้นกังวลเกี่ยวกับข้าวของเครื่องใช้ภายในบ้านมากขึ้น เพราะกลัวว่าจะมีคนมาลักขโมย